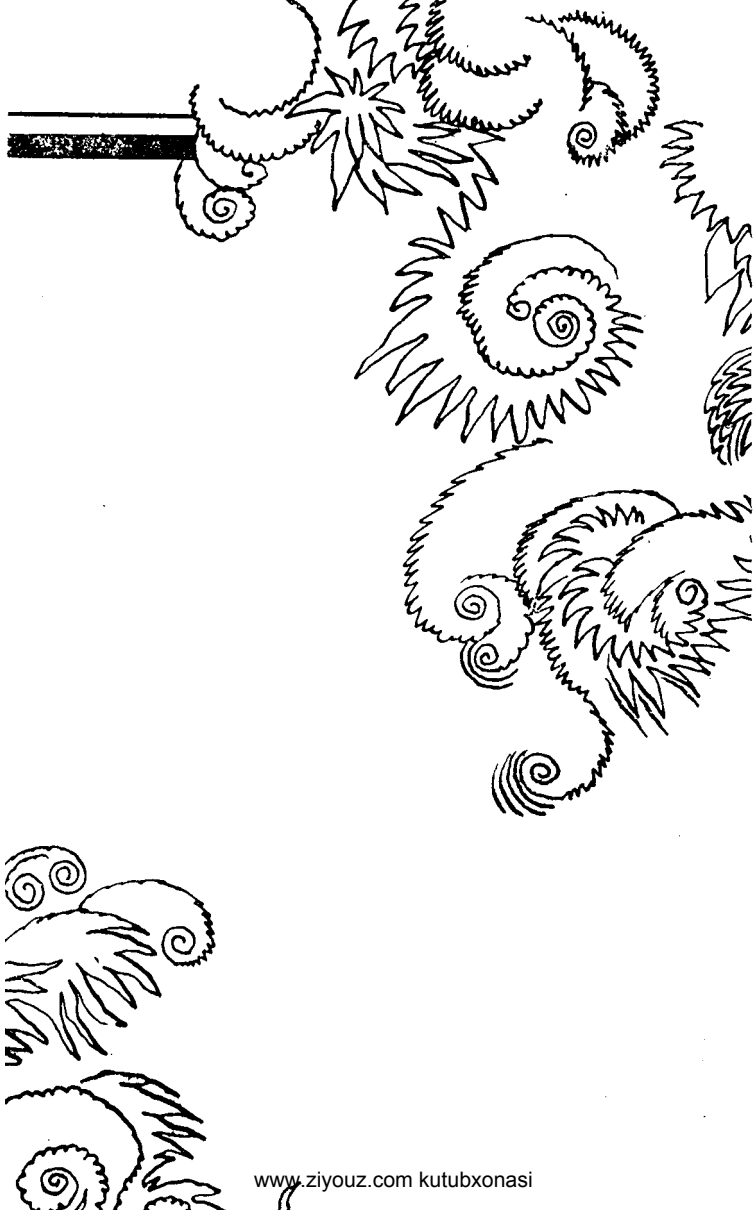

Тошкент

**Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Ко-
митети «Ёш гвардия» нашри-
ёти, 1981**

ЭРКИН
ВОҶИДОВ

Шарқий
қирғоқ

(ПОЭМА ВА
ШЕЪРЛАР)

Расом
Жавлон
УМАРБЕКОВ

АЗИЗ КИТОБХОНИ

Бу тўпламга сўнги йиллар ичида ёзилган шеърлардан айримларини, «Рухлар исёни» достонини киритдим. Булар асосан кейинги йилларда турли мамлакатларга — жумладан: Канада, Ҳиндистон, Венгрияга қилинган саёҳатлар мевасидир.

Сизнинг зукко, нозик таъбингиз ҳукмига ҳаяжонли умид ила тақдим этаман.

Эркин ВОҲИДОВ

© Фафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1980

© «Ёш гвардия» нашриёти, 1981

ШЕЪРЛАР

ЯНГИ ЙИЛ ОРЗУЛАРИ

Умримнинг китобидан
Бир варақ очиб бу дам,
Соқийдан сўрайман гап
Бенавбат, бетакаллуф.

Янги йил шаробидан
Бир қултум ичган одам
Бўлар экан, во ажаб,
Дафъатанда файласуф.

Майли ахир қадаҳ ҳам
Дилкушо дўстлар аро
Юракни очмоқ учун
Сабабу баҳонадур.

То бор экан бу олам,
Биз бор экан даҳр аро
Янги йил бор, май гулгун,
Сукунат бегонадир.

Дўстлар, биз шу мамлакат
Сафдаги ўғлонлари,
Биз қилган тилакларда
Унинг шони муддао.

Юртнинг ташвишу заҳмат,
Севинч, ҳаяжонлари
Бизнинг ҳам юракларда
Садо берар доимо.

Ортга бир ташланг нигоҳ,
бир йилда юрт — паҳлавон
Неча йилга баробар
Йўлларни юргани рост.

Яна виждонлар огоҳ,
Довон ортида довон,
Мураккаб муаммолар
Олдинда тургани рост.

Агар янги ўн йилнинг
Қутлуғ оstonасида
Олам режалар учун
Белимизни боғлаймиз,—

Демакки, учинчи минг —
Йиллик кошонасида
Яшамоққа биз бугун
Ўзимизни чоғлаймиз.

Муқаддас ул кошона,
Оstonаси мўътабар,
Пок этсин руҳан, қалбан
Лениннинг руҳи бизни.

Довон ошмоқ баҳона
Сарҳисоблар баробар
Инсоф мезони билан
Ўлчайлик умримизни.

Дилга берайлик савол,
Йўлга боқайлик бир дам,
Бир бутун ҳаёт олдда,
Ортада бир бутун ҳаёт.

Яшай олдикми ҳалол,
Бўла олдикми одам,
Кетсак биздан ҳаётда
Не қолгуси хотирот.

Қолмасин юракда занг,
Дилда заррача ғубор.

Кўнгиллар кўзгусини
Тоза қилиб ювайлик.

Келажакка биз билан
Кириб бормасин зинҳор,
Манманлик туйғусини
Кўнгиллардан қувайлик.

Ётган бўлса мабодо
Дилнинг қай бурчагида
Риё, тама,
кин, ҳасад,
Бир-бир термоқ чоғидир.

Зар ишқи ҳам бир савдо
Одамзод юрагида,
Уни абадул абад
Ўтга бермоқ чоғидир...

Юкладик футувватга
Мўъжизий рақамларни,
Бор экан ғайрат, истак,
Адо этурмиз, бироқ —

Энг олий балоғатга
Бошламак одамларни,
Юракларни пок этмак
Анчайин мураккаброқ...

Янги йил даврасида
Фақат ўзимиз эмас,
Ўртада бизлар учун
Жон берганлар руҳи бор.

Дастурхон теграсида
Улар билан ҳамнафас
Суҳбат қурмоқнинг букун
Ўзгача шукуҳи бор.

Рухлар сокин хобидан
Туриб келдилар бу дам,
Улар ҳисобот талаб
Бедаъво, бетаассуф...

Янги йил шаробидан
Бир қултум ичган одам
Бўлар экан, во ажаб,
Дафъатанда файласуф.

Майли, ахир қадаҳ ҳам
Ишонган дўстлар аро
Юракни очмоқ учун
Сабабу баҳонадир.

То бор экан бу олам,
Биз бор экан даҳр аро
Янги йил бор, май гулгун,
Сукунат бегонадир.

ШАРҚИЙ ҚИРҒОҚ

Иван НОВИКОВГА

«Табиат қонуни,
Қайда бор қирғоқ,
Билмадим, фанда не боис омиллар,
Шарқий соҳиллардан ҳамиша тикроқ,
Баландроқ бўлади ғарбий соҳиллар.

Неча дарёларни кузатиб юрдим,
Ҳеч ерда истисно топмадим бироқ.
Ғарбий соҳилларда тепалар кўрдим,
Шарқий соҳилларни кўрдим ётиқроқ.

Боқиб кўнглим чўкди неча мартаба,
Нега бундай қилдинг, чархи кажрафтор?
Бир соҳилга бериб юксак мартаба,
Бошқа бир соҳилни қилдинг хокисор?

Аслида замин бир, тенгдир соҳиллар,
Ноҳақлик эмасми, гардуни золим!..
Қайда қирғоқ кўрсам,
Оловли йиллар,
Қонли кечувларга учар хаёлим.

Биз доим борганмиз кун чиқар ёқдан,
Ўлимнинг юзига тик боқиб ҳар гал.
Ёв эса юксакдан, ғарбий қирғоқдан
Қаттол ва бешафқат ёғдирган ажал.

Биз шарқдан борганмиз, шарқий соҳиллар
Тўпга нишон бўлди, текис ва яйдоқ.
Биз бўлсак — фидойи жони сабиллар
Тикка боравердик, танимиз байроқ.

Дарё бўлиб оқди дарёда хунлар,
Дўзах оловида бамисли дунё.
Минглардан юз қолдик, юзлардан ўнлар,
Қирилдик, орқага қайтмадик аммо.

Бизга душман эди ҳийла ва ҳадик,
Йўқ эди мардликдан ўзга ҳимоят.
Ёв ўқи тугади, биз тугамадик,
Ғарбий соҳилларни олдик ниҳоят».

Садоси замин у кўкни титратиб
Поезд Будапештга тезлаб борарди.
Белорус ҳамроҳим,
Жангчи ва адиб
Менга хотиралар сўзлаб борарди.

Сариқ сочларига оқ оралаган,
Мовий кўзларида тубсиз бир ҳавёл.
Тирик юрса эди Есенин агар
Бугун бўлар эди балки шундоқ чол.

У сўзлар,
Тирилиб келарлар гўё
Бирга қонли жангга кирган ўртоқлар.
У сўзлар,
Қалбимда беради садо
Фарёд чекиб ётган шарқий қирғоқлар.

Мана, мен юксалиб
Гелерт тоғига
Фидолар қабрига эгарканман бош,
Қарайман Дунайнинг у қирғоғига,
Ногоҳ кўз пардасин қоплаб келар ёш.

Шарқий соҳил ётар тинч ва беозор,
Ҳеч қачон ҳеч нарса кўрмаган гўё,
Гўёки бўлмаган у қонли баҳор,
Оҳиста чайқалиб оқади дарё.

Ҳолбуки қирғин жанг давом этмоқда,
Ҳолбуки қурбонлар руҳи уйғоқдир.
Ҳамон ёв қўрғони ғарбий қирғоқда,
Ҳамон бизнинг маскан шарқий қирғоқдир.

Дардлар гирдобида чарх урар замин,
Мажруҳ сийнасида силқиб оқар қон.
У ҳар кун, ҳар лаҳза минглаб одамин
Шарқий қирғоқларда бермоқда қурбон.

Бомбай, Мадорасда одам тумонат,
Яратган бандаси мисли тупроқдир.
Очлик ҳар сония минг жонга офат,
Жизғинак кўчалар — шарқий қирғоқдир.

Ногоҳ, гумбурлайди Ҳайфон осмони,
Юрагин чангаллаб қолар бир аёл.
У шарқий соҳилнинг битта қурбони,
Тириклайин топган ёш жони завол.

Ҳамон қитъаларда йўқдир сукунат,
Ҳамон жабҳаларда уйғоқдир ғаним.
Жафокаш дунёда, азалий қисмат,
Шарқий қирғоқдадир менинг ватаним.

Дунёда бор экан ноҳақлик, зулм,
Дунёда бор экан асорат, жафо,
Жангдамиз, бир бошда бор битта ўлим,
Шарқий соҳилларда жонимиз фидо.

Шоир! Эй, тинчимас оловли юрак!
Адолат юлдузи сенга маёқдир.
Ҳақ йўлда фидойи аскарсан демак,
Сенинг қароргоҳинг — шарқий қирғоқдир.

Зулм қўрғонига қила бер ҳужум,
Билки, бизникидир ниҳоят зафар.
Дунёда бор экан энг сўнгги мазлум,
Шарқий соҳилларда ўчмас маъжаллар.

СИРДАҒЕ УЛАНИ

Осмонўпар Тиёншоннинг қорисан,
Кўҳна Жайхун йўлдошисан, ёрисан,
Она водий ҳаётисан, борисан,
Қувончисан, аламисан, зорисан,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Туман аср кечмишидан дараксан,
Юртим учун ҳам томир, ҳам юраксан,
Нега букун бемадорсан, ҳалаксан?
Сен бизларга ҳали кўп йил кераксан,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Сен борсанки, кенг воҳада ҳаёт бор,
Демак юртнинг лабида бол, набот бор,
Сенда элим саботидек сабот бор,
Собит бўлгин Она сойдан нажот бор,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Сен пахтасан, олма, анор ва нурсан,
Ўзбек учун сурурсан ҳам ғурурсан.
Ўзни ерга томчи-томчи берурсан,
Дарё эмас, халқ тимсоли эрурсан,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Мен болангман, нидо бўлай сен учун,
Бир жилғадек даво бўлай сен учун,
Керак бўлса фидо бўлай сен учун,
Майлига, мен адо бўлай сен учун,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

МАЙ МУСТАЗОДИ

Май келдию соз олди яна
аҳли наволар,
куй бошлади ёна.
Не тонгки, гўзал бўлди жаҳон,
еру самолар,
ҳар тилда тарона.
Кўк бирла замин бир-бирига
ошиқу маъшуқ,
бир-бирга туташган,
Сочмоқда у борон ила
жонбахш зиёлар,
ичмоқда бу қона.
Зумрад далалар бағрига
ўт қўйди шафақгун
рақс этгучи лола.
Ёндирганидек бизни пари
моҳи лиқолар,
ўт насли жонона.
Гул бошин эгиб жилмаядир,
бахтли келинчак,
машшотаси — офтоб.
Булбул тилида нола надир,
завқли садолар,
бу — савти замона.
Мен ҳам қаламим қўлга олиб
ўй сурадирман,
ташбеҳ, қидирурман,
Май шаънига ёзмоқ тилагим
хамду санолар
Шайху Фафурона.
Эй сен, Ватаним, кўнглим учун
битта жаҳонсан,
бир ўғлинг эрурман,

Кўп гарчи диёр, юрт кўпу кўп —
жойи сафолар,
сен менга ягона.
Мен неки ёзар бўлсам ўзинг
боиси назмим,
мадҳим сенга доим,
Битдим яна, жоним, юрагим,
сенга наволар,
Май шеъри баҳона.

БИР БУРДА НОН

Мўйсафид йўл узра бир бурда нонни
Тупроқ орасида кўрдию ногоҳ,
Аста қўлга олди, ўпди, бу онни
«Шиқ» этиб сувратга туширди сайёҳ.

Бир куни бу сурат олис маконда
Рўзномалар аро бўлди намоён.
Ёздилар: шўрлик халқ Ўзбекистонда
Мана шундай яшар зору нотавон.

Ким рад этар сурат далолатини,
Ишонмай, не қилсин беҳабар олам?
Ўзбек деб аталган халқ одатини
Қаёқдан ҳам билсин беҳабар одам?

Қаёқдан ҳам билсин ғофил одамлар,
Бир бурда нон узра энгашган шу чол
Кеча ош берганин етти пуд дамлаб
Етмишга етгани учун безавол?

Бу шеърдан мақсадим раддия эмас,
Юртим жаҳон билган Ўзбекистондир.
Дастурхони олам қилғудек ҳавас,
Лекин нон қадри ҳам унга аёндир.

Мен ўша йилларни эслайман ҳамон,
Эслаб юрагимга чўқади музлар.
Ўртада бир бўлак қора кепак нон,
Очликдан ичига ўтирган кўзлар...

Шукурким, у кунлар олисда қолди,
Шукурким Ватаним маъмур ва обод,
Шукурким, бу юртда менинг авлодим
Муҳтожликни кўрган энг сўнгги авлод.

Олис рўзномалар не ёзсалар ҳам
Майлига, ёлғоннинг умри бир кунлик.
Оч, юпун элларга биз ҳамкор, ҳамдам,
Чунки бизга аён очлик, юпунлик.

Биз йўқсил бўлганмиз, йўқсил бу жаҳон
Заҳматини тортиб бораётирмиз.
Эҳсонлар юкини бамисли карвон
Елкамизга ортиб бораётирмиз.

Нажот юлдузи деб олам шу боис
Кўз тикар толебахш бизнинг юлдузга.
Ердан ушоқ топсак биз ҳам шу боис
Эъозлаб ўпамиз, суртамиз кўзга.

АФҒОН ШОИРЛАРИГА

Бас, тарки қафас эт, амри букуннинг,
Ҳаволан, кўкларни қучгил, юрагим.
Тўлқинлари оша кўҳна Жайхуннинг
Афғон диёрига учгил, юрагим.

Қандахор йўллари,
Мозори шариф,
Боболар қадами теккан муқаддас —
Қадим Хирот аро танҳо бир ғариб
Мақбара қошида тиз чўк бир нафас.

Ассалом айтгину бир қучоқ гул тут
Буюк шоирини севгучи жондан —
Севгиси беҳудуд, фаҳри беҳудуд,
Тилаги беҳудуд Ўзбекистондан.

Сўнг шоир дўстларим ёнига боргин,
У юртда бор менинг дилдош дўстларим.
Юрагим, сен ўзни анордек ёргин,
Дона-дона сочиб ташла сўзларим.

Айт уларга менинг ҳамнафаслигим,
Дилдаги бериё муҳаббатим айт.
Айтгин хиёнатга қўл бермаслигим,
Қондошлик ҳиссига садоқатим айт...

Инқилоб йўллари бўлмагай равон,
Тайёр дастурлар йўқ саодат учун.
Бу йўлда кураш бор, зафар ва армон,
Ишонч бор, шубҳа бор, янглиш ва тугун.

Олам узра эсган тонг нафасининг
Қушлар ҳаловатин бузгани каби
Не ажаб инқилоб зилзиласининг
Марказида бўлса шоирлар қалби.

Осонмас, осонмас шоир юракка,
Унда туманларнинг дарди, оҳи бор,
Унга бу дунёда яшаш мураккаб,
Чунки шоир қалбнинг иштибоҳи бор.

Эй, сиз, менинг афғон шоир дўстларим,
Қалбимни қалбингиз билан улайман.
Сизга инқилобнинг мушкул йўлида
Бардамлик тилайман, қудрат тилайман.

Дунёда бор бўлсин адолат ва шеър,
Эрку биродарлик доим бор бўлсин.
Рўзи махшаргача уйғоқ Алишер
Руҳи сизга букун мададкор бўлсин.

ШОИРЛИК

Устоз Миртемирни эслаб

Шоирлик — бу ширин жондан кечмакдир,
Лиммо-лим фидолик майин ичмакдир,
Шоирлик — жигарни минг пора этмак,
Бағир қони билан сатрлар битмак.
Ўзни томчи-томчи, зарра ва зарра
Элга қурбон қилиб, энг сўнгги карра
Армон билан демак: «Эй она юртим,
Кечир, хизматингни қилолмай ўтдим».
Шундоқ яшар асли соҳиби ижод
Шундоқ яшаб ўтди Миртемир устод.

МУҲАРРИР

Нега ҳадеб менга танбеҳ берасан,
Нега ўз холимга қўймайсан, ахир!
Нега ҳар сўзимдан айб қидирасан,
Беомон, ноинсоф, қаттол муҳаррир.

Ҳар сўзим маъносин қирқ хилда чақиб
Гоҳ нолали дейсан, гоҳи тумтароқ.
Айтгин эй, каттакон кўзойнак тақиб
Нималар излайсан шеъримдан, ўртоқ!

«Холис» хизматингни, биродар, қўйгин,
Илтимос, керакмас менга ёрдаминг,
Минг хил тафтишлардан, рост айтсам, тўйдим,
Жонга тегиб бўлди қизил қаламинг.

Қачон бу зулмдан бўлурман озод,
Қачон тугар экан бедодлик, ахир!
Афсуски, ҳеч кимга деёлмайман дод,
Чунки, мөн ўзимман ўша муҳаррир...

Т У Ш

(Х а з и л)

Кеча кўрдим даҳшатли бир туш,
Келолмайман ўзимга ҳамон.
Бир ёзувчи роман ёзармиш,
Мен эмишман унга қаҳрамон.

Ёзар эмиш мени хаёлан
Йўқ хислатлар қўшиб боримга.
Ҳисоблашмас ҳеч мантиқ билан,
Сира боқмас ихтиёримга.

У не деса тўтиқуш монанд
Мен ҳам тилга жо қилармишман.
Жарликлардан сакраб беписанд,
Текис йўлда қоқилармишман.

Насиб бўлмай маҳбуб висоли
Чекмоқ керак чоғи нолалар
Нутқ айтаман ёрга, мисоли,
Газетдаги бош мақолалар.

Ўзим ҳайрон ўз қилмишимга,
Ўзим билмам, недир матлабим,
Ҳозир қилиб турган ишимга
Тўғри келмас ҳозирги гапим.

Лаънатлайман қаро иқболим,
Чидолмайман юрак доғига.
Бора-бора айланиб қолдим
Бозингарнинг қўғирчоғига.

Бу кунимдан ўлганим афзал
Дея қўлга олдим-у пичоқ...

Худо ўзи асради бу гал,
Бир сесканиб уйғондим шу чоқ.

Боқдим, шукур, қўл-оёғим соғ,
Шукур, тирик одамман ўзим.
Бир романни ўқиб баногоҳ
Илинибди салгина кўзим.

КЕЧИКИШ

На тўю на аза,
 на иш, на байрам,
Ҳеч қайга,
 ҳеч қачон,
 ҳеч бир ҳолатда —
Вақтида келмаган
 бу шўрлик одам,
Бир соат кечикар
 ками, албатта.
Унда сира айб йўқ,
 югурик давр
Мос келмади унинг
 сусткаш жонига.
Тақдир кечиктирди
 бир соат надир,
Камида бир аср
 ўз замонига.

ТУЙ ОҚШОМИДА

Икки ошиқ ўхшар юлдузлар аро
Учиб юрган ёндош сайёраларга.
Севги фазосида улар бор танҳо,
Не парво ердаги овораларга.

Улар биздан олис қилмоқда парвоз,
Сомон юлдузлари кумуш поёндоз...
Сиз эса, янгалар, таванда шаввоз
Чучвара уясиз тоғораларга.

Уларнинг қалбида илоҳий туйғу,
Қудрати олийга турар рўбарў,
Сиз эса, нотиқлар, сизга не қайғу,
Ҳадеб панд ўқийсиз бечораларга.

Севги — япроқларнинг шитирлашидир,
Севги — юлдузларнинг шивирлашидир.
Севгида самовий сукут яхшидир,
Сиз карнай қўшасиз ноғораларга.

Ошиқлар ғизоси бу оқшом висол,
Ташналик давоси лабдаги зилол.
Ичсинлар оташин шароби иқбол,
Қўйинг, олов ёқманг мохораларга.

Интизор жонларга беринг ал-амон,
Муҳаббат аршида урсинлар жавлон.
Эй сен гўзал синглим, ошиқ укажон!
Оқ йўл саодатли ситораларга.

ҒАФЛАТ

Табиатга дейлик ташаккур,
Бош эгайлик унга албатта.
Ноқуслиги учун тафаккур,
Бўлганимиз учун ғафлатда.

Севинамиз борлигимиздан,
Дўстлар билан қиламиз ҳузур,
Улар ўйи ниҳондир биздан,
Биз билмаймиз... Шунга ҳам шукур.

Муқаддасдир биз учун вафо,
Табаррукдир маъсум аҳдимиз,
Не эканин алдамчи дунё
Англамаймиз — бу ҳам бахтимиз.

Бу дунёдан кетармиз бир кун,
Бизга аён, аммо қай соат?
Бехабармиз...
Одамзод учун
Ғафлат ўзи буюк саодат.

* * *

{«Канада дафтари»дан}

Замин отли бир Сайёрани
Икки бўлак қилиб сўйдилар.
Ғарб дедилар битта порани
Бир порани Шарқ деб қўйдилар.

Тақдир яна минг парча этди.
Эл-элатлар ва динлар аро —
Дона-дона сочилиб кетди
Анор каби кесилган дунё...

КУЧА ЧЕТИДАГИ АЁЛ

«Канада дафтари»дан

Бу дунёда

ҳамма нарса
сотилади,

Мартаба ҳам,

истеъдод ҳам,
эътиқод ҳам.

Ҳаёт ўзи

ҳар бир мулкни
наrx қилади,

Менинг мулким —

қизил юзим,
оппоқ танам,

Ҳусним борки,

оламда мен
бўлмасам хор,

Мен эмасман

шўрлик, бахтсиз,
ё девона.

Ўзгаларнинг ҳунаридек

ҳунарим бор,

Меҳнатим — айш,

хизмат жойим —
ишратхона.

Ўйлаб кўрса

эзгулик не,
ахлоқ недир?

Тўғрилиқ не,

поклик надир
бу жаҳонда?

Улар бари

асли нисбий
тушунчадир.

Ўзгачадир
 ҳар инсонда,
 ҳар замонда.
Аждодларинг
 кўрмаган бу
 томошалар,
Бу китоблар,
 бу санъат,
 бу давру даврон...
Сен ўтмишнинг
 кўзи билан
 боқсанг агар,
Маҳкумадир
 бугун ҳар бир
 қизу жувон.
Шафқат билан
 боқма,
 шафқат тиламасман,
Қисматимдан
 йўқдир асло
 шикоятим,
Нафрат билан
 боқма,
 ўзга имламасман,
Хуфя эмас,
 ошкорадир
 иноятим,
Қонунийдир,
 касбимнинг йўқ
 уят, ори,
Озод юртда
 мени таъқиб
 қилолур ким?
Аслин олсанг,
 бу ўлкада
 энг юқори

Курсиларда
 ўлтирибди
 ҳамкасбларим.
Бойваччалар
 уларга пул
 сарф қилади.
У жаноблар
 олдида мен
 пок бир санам...
Бу дунёда
 ҳамма нарса
 сотилади,
Менинг молим
 қизил юзим,
 оппоқ танам,

* * *

Совуқ чордоқларда қувғинди, шумшук,
Оч ўлим ваҳмида яшаб ҳар нафас,
Тақдирдан нолийди эгасиз мушук,
Хонаки қовмига қилади ҳавас.

Бу эса ухларкан тинч ва бепарво,
Бош қўйиб беканинг иссиқ тўшига,
Хаёлида кезар бўғотлар аро,
Ёввойи озодлик кирар тушига.

КЎҲИНОР¹

(Достондан)

Қай маконда, қай замонда
Бино бўлдинг, Кўҳинор?
Қай бахтсиз кун Ҳиндистонда
Пайдо бўлдинг, Кўҳинор?

Сенмасмидинг, кезиб юрган
Тўтанхамон тожида?
Сенмасмидинг, порлаб турган.
Аждар илон бошида?

Қадимликда ким муқаддам,
Оламми ё сенмидинг?
Азимликда ким муаззам,
Одамми ё сенмидинг?

Қай кун сенга тенгсиз жило
Сеҳрин берди табиат,
Одамзодга молу дунё
Меҳрин берди табиат.

Боғландилар то инсонлар
Жавоҳирга жон билан —
Хазиналар ва имонлар
Олуд бўлди қон билан.

Бунча жозиб, бунча соҳир,
Якто бўлдинг, Кўҳинор?
Соҳибингга аввал-охир
Бало бўлдинг, Кўҳинор.

¹ Кўҳинор — Ҳиндистондан инглизлар олиб кетган машҳур қимматбаҳо олмос.

Сенинг учун жангга кирди
Фуқаролар, хожалар.
Бир-бирига қилич урди
Маҳоражу рожалар.

Туман янглиғ, булут янглиғ
Тутди еру самони —
Қўлга олиб қастингда тиг
Фил сурганлар тўзони.

Жигар — жигар кўзин ўйди.
Дўст қасд дўсти жонига.
Фарзанд қўлин бўяб қўйди
Ўз падари қонига.

Инсоф деган сўздан тонди
Тиллар, динлар, мазҳаблар.
Нуринг билан ўтда ёнди
Хочлар, будлар, мусҳафлар.

Қай бир мулкка ошно бўлдинг,
Горат бўлдинг, Кўҳинор.
Қай бир юртда пайдо бўлдинг,
Офат бўлдинг, Кўҳинор.

Одам насли жондан кечиб
Нега бўлди сенга ром?
Улар чоғи сени ичиб
Нажот топмас ташнаком.

Ҳеч ким сени лабга босиб
Даво топмас очликка.
Умри битган сени осиб
Қайта олмас ёшликка.

Сени асраб кўкракларда
Зар тожларга тақдилар.

Ғазналарда, чўнтақларда
Сени пулга чақдилар.

Асли сени қилса ҳадя
Бир оч ҳинди гадога,
Менга тошмас, нон бер дея,
Нола қилар худога.

Қиёси йўқ бу жаҳонда
Олмосмидинг, Кўҳинор?
Бир тош эсанг Ҳиндистонда
Қолмасмидинг, Кўҳинор?

Қўшин тортиб Ҳиндистонга
Ғолиб кетди Нодиршоҳ,
Сени «ҳаққи ал-амон»га
Олиб кетди Нодиршоҳ.

Мулки ҳиндга қайта келдинг,
Қайта кетдинг Ажамга.
Ошно этиб ҳар гал элнинг
Қисматини аламга.

Шимол ёққа бординг алҳол
Мағлуб ҳинднинг божида.
Оловландинг хотин-қирол
Виктория тожида.

У ҳам сени тарошлатди,
Ўз дидига қилди мос.
Мисли ғарбга қуёш ботди,
Парвин қолди кўзда ёш...

Сунъи қудрат ином қилган
Бениёзсан, Кўҳинор,
Ҳатто ярим ҳуснинг билан
Беқиёссан, Кўҳинор.

Фиръавнлар, шаҳаншоҳлар
Кетдилар ҳам йўқ бўлиб,
Нигоҳларни то бу чоғлар
Ёндирасан чўғ бўлиб.

Чанг бўлдилар кўк баробар
Чанг кўтарган лашкарлар.
Кайҳисравлар ва Доролар,
Искандардек сарварлар.

Сен деб туман жонни тиккан
Қаттол соҳибқиронлар,
Сен деб ота қонин тўккан
Ул валиаҳд ўғлонлар —

Адам сари кетди бари,
Сен омонсан, Кўҳинор.
Мен деганга вақт сингари
Беомонсан, Кўҳинор.

Бунча зўр деб ишқи зарнинг
Балки ҳайрон бўларсан,
Сенга меҳр қўйганларнинг
Аҳволидан куларсан.

Сен куларсан, о, яна ким
Бўлур менга эга, деб.
Одамзодга қонли йўлим
Сабоқ бўлмас нега, деб.

Сен куларсан, кулгуликдир
Сенга бизнинг тилаклар.
Чиндан ҳайрон бўлгуликдир
Биз ишонган эртақлар.

Асли бу чарх гоҳ ўнг қолиб,
Терс айланар гардундир.

Кимлар эса бугун ғолиб,
Эрта бир кун забундир.

Сен забунлар саноғини
Уйлармисан, Кўҳинор?
Минг йилларнинг сабоғини
Сўйлармисан, Кўҳинор?

Рухлар
исёни

ДОСТОН

МУҚАДДИМА

Туғилгансан озод, мудом
Озод бўлиб қол!

Назрул Ислоом

Бу дунёнинг
Қувончи кам,
Дарду ғами —
зиёда.

Аммо
ғамдан қочмоқнинг ҳам
Тадбири кўп дунёда.
Кимнинг дилдош
Бор улфати,
Дардин
унга тўкади.
Ёлғизларнинг бор кулфати
Дил тубига
чўкади.

Ким нажотни
сокин туннинг
Уйқусидан сўрайди.
Ким ғамини
Никотиннинг —
Тутунига ўрайди.
Дил захмига малҳам толар
Ким ҳабиб,
Ким табибдан.
Ким қочмоққа
айлар сафар
Ғам аталган
рақибдан.

Гар буларнинг
Йўқ имкони,
Сўнги чора этмоқ бор.
Кулфат тўла
 бу дунёни
Шартта ташлаб кетмоқ бор.
Лек оламда
 бир дард борки,
Унга сира нажот йўқ.
Бу азобга
 ким дучорки,
Унга кун йўқ,
Ҳаёт йўқ.
Бу машаққат
Ичган билан
Дил тубига
 чўкмайди.
Уни ҳеч ким
 юрагидан
Ҳеч кимсага
Тўкмайди.
Халос этмас
 битта арқон,
Нуқта қўймас
Битта ўқ.
Чидамоққа
 йўқдир имкон,
Қочмоққа ҳам
Чора йўқ.
У жон билан
 кетса дилдан,
Сукут қолса
 юракда,
Одамзоднинг
Руҳи билан
Яшайберар фалакда.

Бу —

шоирнинг дилин эзган

Истибдоднинг дардидир.

Юракдан

қон бўлиб сизган

Истеъдоднинг дардидир.

Тўлғоғида бу аламнинг

Танҳо ингроқ —

хониш бор.

Абадият

Жаҳаннамнинг

Оташида ёниш бор.

АБАДИЯТ ҲАҚИДА РИВОЯТ

Ровий айтар:

Аллазамон —
Аллақайси маъвода
Фалокатга учраб карвон
Поёни йўқ саҳрода,
Бу ногихон
Тасодифдан
Барча ўтиб дунёдан —
Шу тасодиф амри
билан

Омон қолди
Бир одам.
Белбоғига осганича
Қуруқ кўза —
сувдонни,

Кезди неча
Кундуз-кеча
Бу дашти бепоённи.
Кеза-кеза
охир толди,
Умид узди жонидан.
Бир пайт
ногоҳ
чиқиб қолди

Бир чашманинг ёнидан.
Йиқилганча сувга
беҳол

Лаб чўзганда ташна тан,
Тўлқинланди
бирдан зилол,

Садо чиқди чашмадан:
«Шошма, йўлчи,
Ичурсан, бае,

Муздек,

тиниқ,

тўламан.

Аммо билки,

Оддий сувмас,

Обиҳаёт бўламан.

Азоб чекдинг кўп

сахрода,

Майли,

Тўйиб ичиб ол.

Мени ичган бу дунёда

Мангу яшар

безавол.

Ол, ич,

Яша даврон суриб

Абадий бу даҳр аро,

Аммо

Мени ичмай туриб

Фикр қилгин аввало.

Ҳаётга-ку,

тўймас кўзинг,

Яшайсанми умрбод?

Мангу ҳаёт учун ўзинг

Ярайсанми,

Одамзод?

Мангулик дер

одам насли,

Лек

инсоний тафаккур —

Абадият надир асли

Қила олмас тасаввур.

Йўлчи ҳайрон,

Йўлчи сержак,

Бу қандайин чашмадир?

Ичай деса —

чўчир юрак,

Ичмай деса —
ташнадир.
Узоқ-узоқ
Ўйга толди,
Сув лабида ўлтириб,
Охир
Обиҳаёт олди
Кўзасига тўлдириб.
Ўйлай-ўйлай
Нари кетди —
Ул сеҳрли булоқдан.
Ногоҳ
Хазин сас эшитди —
Садо келди йироқдан.
Борди,
Э, воҳ,
ётар бир бош
Қум устида
бенажот.
Нола чекар,
Тўкар кўзёш,
«Лаънат,—
дейди,—
эй, ҳаёт!
Уша сувдан ичдим нега?
Афсус!» —
деру
ўкинар.
Йўлчига у:
— Раҳм эт менга,
Ўлдир,—
дея ўтинар.
Минг йил аввал
Шу булоқдан
Сув ичганман,
чўмганман.

Яшайвериб,
Бу қийноқдан
Ўзни қумга
 кўмганман.

Умр кўрдим
 ҳаддан бисёр,
Ҳеч тоқатим
 қолмади.

Ер юзида
Менинг бирор —
Ҳамсуҳбатим
 қолмади.

Азоб борми
Бундан улуғ,
Даҳшат борми
 зиёда?!

Менга ерда
 тириклик йўқ,
Ўлим ҳам йўқ
 дунёда.

Йўлчи боқди
Ҳайратда лол
Тирик инсон қабрига.
Сўнгра
 қумга чўкди беҳол,

Раҳмат айтди сабрига.
Ўз ҳолига
 минг шукр этди,

Йиғиб сўнгни саботни —
Қум устига
Тўкиб кетди
Йўлчи обиҳаётни.

Йўлчи кетди
Бўлиб холи
Мангуликнинг ғамидан.
Тотиб қолди

Чўл ниҳоли
Обиҳаёт наmidан.
Илдизига унинг алҳол
Томчи етди,
Шу фақат.
Йиллар ўтиб
 ўша ниҳол
Чинор бўлди оқибат.
Шундан чинор
Узоқ яшар,
Шундан чайир танлари.
Мангуликдан кечиб башар
Фоний умр танлади.

Кел, эй кўнглим,
Бизнинг ҳаёт
Эмас экан
 жовидон,
Бу дунёда
 изла нажот,
Яша фақат
 шодумон.
Бу ҳаётнинг
Ярми роҳат,
Ярми ғамдир,
 шукр қил.
Умринг узун бўлса —
 рахмат,
Агар камдир,
Шукр қил.
Шу офтобу
Минг бир оҳанг,
Минг бир рангли бу дунё
Сеникидир,
Ҳаёт эсанг,
Ҳаёт эсанг аввало.

Ҳам шавқ билан,
Ҳам дард билан
Ўтар экан бу дамлар.
Омон бўлсин
Сен англаган,
Сени англар
одамлар.

Биринчи фасл

ШОИР ҚАЛБИ

Тун билан кун,
Ўт билан сув
Бир-бирига золимдир.
Коинотда
Азал,
Мангу
Исён руҳи ҳокимдир.
Замин узра
 қор қуюнин
Ёғдирганда
 чарх-фалак,
Қиш қаҳрига
 эгмай бўйин
Исён қилар
Бойчечак.
Қора булут
 зулумотга
Чулғаганда самони,
Чақмоқ —
 нурсиз бу ҳаётга
Ёруғликнинг исёни.
Туғиларкан,
 дод дер гўдак,
Кўкси тўла фиғондир.
Жажжи мушти
Нақ ғунчадак
Бу — ўлимга исён дир.
Қаро қилган
Кўк дафтарин
Қоронғулик қасдига

Тонг йиғади
 нур лашкарин
Шафақ туғи остига.
Еру уммон,
Буржлар аро
Хоҳи ошкор,
 хоҳ пинҳон,
Ибтидодан
 то интиҳо
Ҳукм сураб ғалаён.
Собир инсон юрагида
Қаноатки барқарор,
Коса янглиғ
 Сабр тагида
Оташ янглиғ Исён бор.
Куй,
 ғазали
 одамзоднинг
Дарддир,
 эзгу армондир.
Яралишдан,
Истеъдоднинг —
Табиати —
 исёндир.
Шоир юрак —
Пок тилаги,
Имонидир башарнинг,
Армон тўла
 юракдаги
Исёнидир башарнинг.

* * *

Назрул Ислон
Бу дунёга
Шоир бўлиб туғилди.

Илҳом отли пок зиёга
Гўдак қалби йўғрилди.
Нигоҳидан
Сеҳрли нур
Борлиққа нур таради.
Коинотга

у таҳайюр
Кўзи билан қаради.
Тунлар унга берди хаёл,
Шавқ атади
кундузлар.

Гуллар
ғазал айтди хушҳол,

Эртак айтди
Юлдузлар.
Улғайди у,
Ўсмир бўлди,
Етди йигит ёшига.
Ишқ отли қуш

келиб қўнди
Назрулнинг ҳам бошига.
У ҳам ёнди бағри кабоб,
Ҳам очилди
чун баҳор.

Ҳижрон берди
тотли азоб,
Висол этди
бахтиёр.

Гоҳ шодлик,
Гоҳ аламидан
Дил чашмаси очилди.
Унинг ҳассос қаламидан
Ишқий байтлар сочилди.
Бу дунёга
Назрул Ислом
Шоир бўлиб туғилди.

Ибтидодан
ёниқ илҳом
Шуъласига йўғрилди.
Етти аср аввалгидек
Бўлса эди замонлар,
Балки
Хусрав Деҳлавийдек
Битар эди дostonлар.
Туғилсайди

Назрул агар
Ярим минг йил илгари,
Битар эди

рубойлар
Мирзо Бобир сингари.
Агар
Неча замон ўтиб
Келмаса бу давронлар,
Бедилона ғазал битиб
Тузар эди

девонлар.
Ўзга эди
аммо фурсат,
Ўзга эди эл дарди.

Замон
унинг
ёниб турган
Юрагини сўрарди.

* * *

Шоирни
у туғилмасдан
Ғадо қилган эдилар.
Ўз юртида
Ўз юртидан
Жудо қилган эдилар.
Ўраб унинг
нақ юракдек

Она Ҳиндистонини
Зобитлар
оқ ўргимчакдек

Сўрардилар қонини.
Бир томонда,
Ёвни эмас,
Бир-бирини беомон —
Сўяр эди

тақводан маст
Ҳинду билан мусулмон.
Бир томонда
На уй кўриб,
На бир тўшак,
оч,
хароб.

Кўчаларда ҳаёт қуриб
Ўлим топган беҳисоб.
Ганга оқар
кўзёш бўлиб,
Жамуна лим
бўлиб қон.

Бори бутун бардош бўлиб
Нажот кутар
Ҳиндистон.

* * *

Ҳар нечаким зўр истеъдод
Тошқин илҳом,
У нега,
Халқинг ётса
чекиб фарёд,
Ярамасанг кунига.
Шоир эсанг,
Шоир бўлиб
Нега келдинг ҳаётга,

Элинг ётса
дардга тўлиб,
Келолмасанг нажотга.
Не шоирсан,
Ташбёҳларнинг
Борми асли кераги,
Бўлмаса эл ғами —
дардинг,
Юрагинг —
эл юраги.
Назрул Ислон
Ҳинд халқининг
Зардобини ютарди.
Назрул Ислон
Ўз қалбини
Байроқ қилиб кўтарди.
Юрагида
то сўнги дам
Исён ўти сўнмади.
Ҳақсизликка кўнди олам,
Аммо
шоир
кўнмади.
Кўргилик бу,
деди ҳинду,
Тақдир,
деди мусулмон.
Лекин
Зўрлар зулмига у
Тан бермади ҳеч қачон.
Ўзни ўтга отди аниқ,
Жони борки,
курашди.
Умри унинг
Мангу ёниқ
Қўшиқларга туташди.

ИСЁН ҚУШИҒИ

«Сўйла, инсон,
Сўйла қаддинг
Кўтариб баланд.
Юксакликда сенинг қадринг
Ҳимолай монанд.
Сўйла,
Сенинг пойингдадир
Бу улуғ замин.
Сўйла, отиб золим аср
Дарду аламин.
Сен ўтмишни супургувчи
Кучли бўронсан,
Осмонларга от сургувчи
Соҳибқиронсан.
Сен чақмоқсан,
Қаро зулмат
Бағрини ёққан.
Сен Индра,
Кўкда исмат
Чироғин ёққан.
Сен Шивасан, коинотни
Барбод қилгувчи.
Сен Гангасан, бу ҳаётни
Обод қилгувчи.
Сен — Дурганинг тош юраги,
Шафқат билмайсан.
Сен — Кришна қўлидаги
Куйлаган найсан.
Измингдадир чексиз фазо,
Замину замон.
Бу оламга эга танҳо
Ўзингсан, инсон!
Тангриларни осмон қадар
Кўтарган ҳам сен.

Сажда қилган,
Яна исён
Кўтарган ҳам сен.
Ҳам шафқат,
Ҳам беозорлик
Яшар қонингда.
Ҳам фидоий исёнкорлик
Ёнар жонингда.
Сўйла, инсон,
Сўйла, қаддинг кўтариб баланд.
Юксакликда сенинг қадринг
Ҳимолай монанд.
Қуллик сенга кўп малолдир,
Аммо не учун
Бошинг эгик,
Тилинг лолдир,
Қоматинг забун?
Тангриларга бўйсунмаган,
Бермаган бардош,
Бандасига бугун нега
Эгадирсан бош?
Сабабкорми ёлғиз тақдир
Ҳолингга санинг?
Биласанми дўстинг кимдир,
Кимдир душманинг?
Асрий ғафлат етар энди,
Эй, мазлум инсон!
Уйғонмоқнинг вақти келди,
Кўтаргил исён!
Бош кўтаргил,
Минг йил тўккан
Кўз дурунги ҳаққи.
Кўзғал,
Асрий қуллик буккан
Фуруринг ҳаққи.
Кўзғал,

Мард агар сен
Дардни ичга ют, деган.
Ул юзингга урсалар, сен
Бул юзингни тут, деган».
«У дунёда бахтинг таъмин,
Бу дунёда чексанг ғам,
Шундай дея берган таълим
Ул...

аллайҳи вассалом»,
Маломатга қолди энди
Шоир битиб ҳақ достон.
Ҳинду уни

«жобон» деди,
«Кофир» деди
мусулмон.

«Бу исённи,
бу нифоқни
Чиқармоқ не зоҳирга.
Сиёсат-ла ўйнашмоқни
Ким қўйибди шоирга».
«У ҳали ёш
Ҳали гўдак,
Зарра парво этмайди.
Эс-ҳуши йўқ ҳайиққудак,
Жон қадрига етмайди».
«Ҳа, зулм бор,
Ҳақсизлик бор,
Барчага бу аёндир,
Аммо буни зинҳор-зинҳор
Айтиб бўлмас замондир».
«Ҳамма билар,
Инсон эркин—
Яшаши шарт пойидор
Биз ҳам айтсак бўлар
лекин
Уйда бола-чақа бор...»

Кўп —

эҳтиёткор эди.

Бош кўтармас эрлар,

Исён —

Аёллар ҳам қилмасди.

(Чунки улар эри қачон

Ўлишини билмасди.)

Ўтиб кетди

Минг йил фурсат,

Қарши қудрат йўқ эди.

Кимда шафқат,

Кимда ҳиммат,

Кимда журъат

йўқ эди.

Бир кун

Жангга кета туриб

Бош кўтарди

бир ўғлон.

От бошини шартта буриб

Елди тикка

Шоҳ томон.

Деди:

«Эй, шоҳ!

Олдимда бор

Ё ҳаёту, ё ўлим.

Қолаётир рафиқам зор,

Қизалоғим ва ўғлим.

Агар мен бу жангда ўлсам

Содиқ қолиб удумга,

Фарзандларим онасин ҳам

Ҳукм этарсан ўлимга.

Мен-ку,

улар эрки дея

Жангга кетаётирман.

Фарзандларим меҳри дея

Қабри узра
Ёздилар хат:
«Бунда ётар
 манфур зот!
Кўринг
 бу кас ҳолатини,
Ётар
 мисли
 хору хас,
Боболарнинг одатини
У билмади муқаддас.
Ҳис қилмади
У юракдан —
Аёл учун дунёда
Эри билан кўмилмакдан
Саодат йўқ зиёда!»
Қурбон бўлди
Битта юрак,
Қолди тавқи лаънатга.
Шундан аёл
Улса эркак
Қўйилмади лаҳадга.

Кел, эй кўнглим,
Инсон асло
Яралмаган сабрга.
Сиғинайлик
 ўша танҳо
Таҳқирланган қабрга.
Ҳақ учун
Бош тутган тикка
Мардлар руҳи
 ёр бўлсин.
Бу дунёда
 ноҳақликка
Кўнмаганлар бор бўлсин,

Зўрлик кўрсанг,
Қилма тоқат,
Ҳар бошда бир ўлим бор.
Фидойилар умри фақат
Бу дунёда
пойидор!

Иккинчи фасл

ҒАЛАЁН

Калькутта, 1926 йил

Калькуттани
Қучди ғулу,
Бош кўтарди
 оломон.
Қутлуғ жанг,
 деб турди ҳинду,
Ғазот,
 деди
 мусулмон.
Бараҳманлар
 довул қоқди,
Фатво берди
Имомлар.
Кўча тўлиб
 қонлар оқди
Тўқнашганда имонлар.
Фарзандидан она айру,
Отасидан —
 қиз, ўғлон.
Будда ҳаққи,
Бос,
 дер ҳинду,
Алқасос, дер
 мусулмон.
Ҳинду иши таҳқир бўлди,
Муслим иши —
 таҳдидлар.

Бутхоналар вайрон бўлди,
Яксон бўлди
Масжидлар.
Рикшами бу,

соҳибми бу,

Гадоми ё зодагон —

Фарқсиз,

Фақат —

Бир ён ҳинду,

Бир ён эса —

муслмон.

Сиртга чиқди

Асрлик кин

Ва минг йиллик

кудурат.

Икки жондош эл аро дин

Яна солди

адоват.

Аслида-ку

Ҳаёт оғу,

Турмуш ўзи —

зимистон.

Айбдор эмас

бунга ҳинду,

Гуноҳкормас муслмон.

Аслида-ку...

Беизтироб

Хўплаб қора қаҳвони,

Деразадан

оқ тан жаноб

Кузатар можарони.

У кўп хурсанд,

Лабда кулгу,

Кўзи чақнар

комирон.

Муслмонни сўқар ҳинду,

Хунрезлик қил демаган-ку
На ведаю
На қуръон!
Тиғ уради
 нега ҳинду,
Бош кесади
 мусулмон?
Фарқ —
 ким меҳроб,
 кимса бутга
Сиғиниб бош қўядир.
Шу фарқ учун
Ёқиб ўтга
Эл бир-бирин суядир.
Бас, адоват!
Бас, энди кин,
Жангни қўйинг,
 одамлар!
Сизнинг асли ёвингиз ким —
Билиб қўйинг,
Одамлар!
Улар
Узоқ юртдан келиб,
Ерга букиб шонимиз,
Бизни бизга
Душман қилиб
Сўрмоқдалар
 қонимиз.
Босқинчининг
Қадимданоқ —
Фалсафаси аёндир.
Эл ичида
 бўлса нифоқ,
Демак,
 золим омондир.
Улар

Мазлум ватанида
Бўлмасин дер
 собитлар.
Жаҳолатнинг гулханида
Исинади
 зобитлар.
Элдан омад кетса,
 дастлаб
Ҳамжихатлик йўқолгай,
Бундай элни,
Сиртмоқ ташлаб
Ҳар босқинчи йиқолгай.
Бу адоват
Наҳот мангу?
Наҳот битмас
 бу қирон?
Дўст бўлолмас
Наҳот,
 ҳинду —
Жигарига
 муслмон?
Сен ҳиндмисан,
Муслимми ё,
Бирлик чоғи
 бу чоқдир.
Босқинчини
 энг аввало
Ҳинд баҳрига улоқтир.
Сўнг ушалгай
Барча орзу,
Яшар озод,
 тинч,
 омон
Ватанида эга ҳинду,
Юртида бек —
 муслмон».

* * *

Назрул айтган сўзларин мен

Ундоқ баён қилмадим.

Ўшал ёниқ

нафасга тенг

Сўзлар топа билмадим.

Таржима не?

Асл шеърнинг

Маъносию

ғояси.

Аммо ул ўт,

ул сеҳрнинг

Фақатгина сояси.

Назрул шеъри

Банголага

Қанот ёзди ногаҳон.

Алангали

бу нолага

Қулоқ тутди

Ҳиндистон.

Кекса Токур

шукр айтди шод,

Оқ соқолин силади.

Ёш шоирга

Нурли ижод,

Безаволлик тилади.

Бу дунёга

Назрул аммо Олов бўлиб келганди.

Ўз ўтида ёниб

адо —

Бўлишини билганди.

Асролди

на халқ,

на Токур,

У сиғмади замонга.

Исёнкорлик

Уни охир
Олиб келди
зиндонга.

Шоир бўлсанг,
Бўлсин қалбинг.
Элга қурбон бўлгудек.
Шоир бўлсанг,
Бўлсин халқинг
Сенга қалқон бўлгудек.
Шоир бўлсанг,
Сени элинг
Қалби билан тингласа.
Ёд олмаса ҳамки шеъринг
Фидолигинг
англаса.

Шоир бўлсанг,
Юртда яша
Меники деб айтгулик.
Жаннат юртдан кечиб ўша
Харобага қайтгулик.
Шоир бўлсанг,
Қаламингни
Найза қилиб тутолсанг.
Юракдаги аламингни
Оқ қоғозга
тўколсанг.

Шоир бўлсанг,
Қалб чироғинг
Ёниб турса то абад.
Бу дунёдан
кетар чоғинг
Йиғлаб қолса шеърият.
Ўз бағрига олса қучиб
Сени она маконинг...
Гар шу бахтлар бўлса насиб
Йўқ дунёда армонинг.

* * *

Назрул Ислом бўлди маҳбус,
Тунда уйдан олдилар.
Эл кўзидан узоқ, махсус
Бир хонага солдилар.
Иши қизиқ бу жаҳоннинг
Ҳакамлар ҳукм этдилар:
Шоирни ул ғалаённинг
Сабабкори, дедилар.
Айбномани тингланг, ҳатто —
Фарёд қилар тошлар ҳам,
«Ҳинду билан

муслим аро

Қутқу солган шул одам!»
Олис юртдан келган биров
Айб қўйди беандиша!
«Назрул Ислом —
Халқига ёв,
Нифоқ истар ҳамиша».
Бу дунёда
Бор қабоҳат,
Бу дунёда

бор ёлғон.

Аммо бундай

ошкор тухмат

Бўлмагани ҳеч қачон.
Назрул Ислом

номи охир

Минг балога тақалди.

Эл учун

Жон тиккан шоир

Эл душмани

аталди.

Ҳукм ўқилди:

Бош эгиб у

Аста борар ҳибс томон.
Ажаб!
Соқчи —
 бир ён ҳинду
Бир ён эса
 муслмон.
Уни туртар
 муслмон ҳам,
Силтайди ҳинд ҳаволдор.
— Қирпичоқда
 ўлди акам,
Сенда экан айб,
 мурдор!
— Кўп азоблар чекди ҳинду,
Кўп қон тўкди
 муслмон.
Сен кабилар йўқолса-ку,
Яшар эдик
Тинч, омон...
Аста
 қадам ташлар
 Назрул,
Ўйларидан огоҳ йўқ.
Соқчилардан
 ранжимас ул,
Жаҳолатда гуноҳ йўқ.

ЖАҲОЛАТ ТЎҒРИСИДА РИВОЯТ

Алқиссаким,
Жуда қадим
Жаҳолатлик замонда,
Бир донишманд
 улуғ ҳаким

Ўтган экан жаҳонда.
У кун бўйи
Гиёҳ териб
Кезиб тоғу биёбон,
Одамларга шифо бериб
Яшар экан
Шодумон.
Унга

 минг бир мушкул дарднинг

Аён бўлиб давоси,
Бора-бора
Одамларнинг
Ортаверди ихлоси.
Табобатга
Қалбан,

 руҳан

Фидо қилиб ўзини,
Ҳатто бир кун
Наштар билан
Очмиш

 кўрнинг кўзини.

Ривож топмиш
Соҳиб ҳикмат,
Дониш,

 меҳнат мададкор.

Аммо
Қайда бўлса шуҳрат
Ёнбошида

Ҳасад бор.
Дуохонлар,
 парихонлар,
Ўқувчилар чилёсин...
Хуллас,
Юртда бор нодонлар
Бошладилар иғвосин.
Тинмай
Кечаю кундузи
Топиб Наби сўзидан
Дедилар:
«Дард берган
 Ўзи!
Давоси ҳам
Ўзидан!
Бандасига бермак дору
Яратганга исёнди.
Демак,
Ҳаким иши макру
Унинг ўзи
Шайтондир».
Бу сўзларни
 чин, деб билди.
Нодон,
 жоҳил оломон.
Донишмандни сазо қилди,
Калтаклади
Беомон.
Чўғ темирда
Кўксин доғлаб,
Дорга осмоқ бўлдилар.
Сўнг бўйнига харсанг боғлаб
Сувга босмоқ бўлдилар.
Кейин
Сувни,
 арқонни ҳам

Ҳайф билдилар

«шайтонга».

«Ёқинг,— деди

Энг бош ҳакам,—

Олиб чиқиб майдонга!»

Кенг майдонга

Кўмиб устун,

Боғладилар ҳақимни.

Сўнг

темирни ўтга қўйиб,

Доғлардилар ҳақимни.

Буюрдилар:

«Ёқинг, шитоб

Азозилнинг ошнасин.

Керак бўлса

Кимга савоб,

Чўп келтириб ташласин».

Савоб учун

Биров ўтин,

Биров ташлар дона хас.

Ҳақим

Бошин баланд тутиб

Жоҳил элга қарамас.

Бир пайт

Гулхан сари бир чол

Аста кела бошлади.

Қучоғида

Бир боғ похол,

Ғарам узра ташлади.

Деди:

«Асли туғилгандан

Басир эдим мен ўзим.

Сен

жодунинг тиғи билан

Очиб қўйдинг

кўр кўзим.

Тангри билиб
Яратган кўр,
Даво қилдинг не учун?
Сўроқда мен —
манглайи шўр —

Нима дейман
Маҳшар кун?
Ҳақ йўлидан озган одам,
Кўзим очиб
не бердинг?

Мени бир йўл
У дунё
ҳам —

Бу дунёдан айирдинг.
Кўрлигимда
Бу оламни
Тасаввурда кўрардим.
Дунёдаги бор одамни
Мушфиқ билиб юрардим.
Шафқат ила
Ким нону

ким
Чақа ташлаб кетарди.
Мен ҳам
шунга кўнган эдим,
Менга шу ҳам
етарди.

Қорним тўйса —
саодатим

Йўқ туман хил тилаклар.
Ҳамсуҳбатим,
Ҳам улфатим
Жажжи ширин гўдаклар...
Ўйлар эдим:
Дунёда бор

Мусаффолик,
 соддалик
Кўзим очиб
Кўрдим илк бор
Бераҳимлик,
Сохталик.
Ўғрилигу фаҳшни кўриб
Жим юраркан одамлар
Ўз дўстига
Кулиб туриб,
Тиг ураркан одамлар.
Бир ёнда айш
Кўкка чирмаш.
Бир ёнда,
 боқ,
 оҳу воҳ...
Букун менинг
 кўнглимда ғаш,
Имонимда —
 иштибоҳ
Дердим:
Юртни бир бор кўрсам.
Кўрдим.
Орзум тўқ энди.
Йўлда ётган
 кўрчалик ҳам
Эътиборим йўқ энди.
Бу дунёдан
Тўйдим охир,
Адо бўлсам майлига.
Ё қайтадан,
Ўша басир,
Гадо бўлсам майлига!»
Бу сўзларни
Эшитди-ю,

Фарёд қилди донишманд.
«Ёқинг,—
 дея сўради у,—
Олов бўлсин сарбаланд,
Тезроқ кетай —
Бу дунёдан,
Ҳеч тоқатим қолмади.
Мендан
 шифо олди
 одам,
Олам —
 шифо олмади.
Хурофотнинг захри теккан
Нодон,
 жоҳил,
 гумроҳлар —
Давосига ожиз экан
Мен кашф этган гиёҳлар.
Кўр кўзларга
Меҳргийёдек
Нур бахш этди
 наштарим.
Қалблар кўзин
 очмоққа
 лек
Камлик қилди
Ҳунарим.
Одамларга
 мен
 яхшилиқ —
Қилмоқ бўлдим,
Нетайин,
Манглайда
 шу экан
 битик,
Ёқинг,

Куйиб кетайин!»

Ут қўйдилар.

Ёнди гулхан.

Қаро бўлди

самовот.

Жаҳолатнинг

ҳукми билан

Қурбон бўлди

Буюк зот.

Гулхан ёнди

Кўкка ўрлаб.

Чўғи ҳар ён

сочилди.

Шу оловдан,

Элнинг,

ажаб,

Ақл кўзи

очилди.

Ўқиндилар,

Аза тутиб

Йиғладилар,

куйдилар.

Донишмандга

Йиллар ўтиб

Олтин ҳайкал

қўйдилар.

Э, воҳ,

Олим кўзи билан

Кўрсайди бу

ҳурматни...

Аммо

Ҳақим ўзи билан

Олиб кетди

ҳикматни.

Қўй, эй кўнглим,

Сен ул замон

Даҳшатин
кам ўйлагин.
Сенга насиб бўлган даврон
Созин олиб
Куйлагин.
Шукроналик
майин ичиб
Яйраб қолгин
бир нафас.
Бу оламдан
Бир кун кечиб
Кетгувчи бир
биз эмас.
Кел, эй кўнглим,
Кел, муҳаббат,
Шеър завқига
қонайлик.
Ўтда ёниш бўлса,
фақат —
Шеър ўтида
ёнайлик.
Фақат
Бизга ғаму қадар,
Қайғу ҳасрат
ёт бўлсин.
То
биз учун
жон берганлар —
Руҳи мангу
шод бўлсин.

Хизматига яролса».

* * *

Вақт кам бўлса

Ундан одам

Улгурганча олади.

Кўп бўлса, не қиларин ҳам

Билолмасдан қолади.

Назрул қайноқ иш қўйнида

Кун ўтганин билмасди.

Нақ бир олам юк бўйнида

Кеча-кундуз тинмасди.

Бўш вақт бермас жариди ҳам,

Ноширликнинг иши кўп.

Уйда,

элдан нарида ҳам

Тинч йўқ,

Йўқлар киши кўп.

Бир томонда битилмаган

Достонлари беҳисоб.

Бир ён

Кўриб етолмаган

Ётар минг-минг жилд китоб...

Шеър устида ўлтирмоққа

Танҳо бедор кеча бор.

У худодан

Ўй сурмоққа

Вақт сўрарди неча бор.

Мана фурсат!

Бунда на ғам,

На дунёнинг ташвиши,

На нозир,

на айғоқчи ҳам,

На хайрихоҳ бир киши.

Мана фурсат

Хаёл учун.

Ўй сур, кўкка ҳаволан.

Керак бўлса умринг бутун
Қайта яша хаёлан.

Аммо

хаёл, ўйдан не наф,
Қўлда қалам бўлмаса,
Юрак очмоқ учун сўйлаб,
Дилдош одам бўлмаса.
Қалам надир,
Бўлса аён
Кетмаслиги бекорга,
Бармоғидан чиқариб қон
Ёзар эди деворга.
Умид бўлса
Бир кимсанинг
Келишидан садога
Дилдош надир,
У дил сасин
етказарди самога.
Аммо бенаф.
Кўз олдида
Фақатгина тош девор.
Хаёл эса...

хаёлида

Поёнсиз бир бўшлиқ бор.

* * *

Назрул Ислон

Тор зиндоннинг

Туйнугидан қарайди.

Кўриб зангор

соф осмоннинг —

Бир парчасин,

Яйрайди.

Унда

Эркин қанот қоқиб

Қушлар учиб юрибди.

Бунда

Шоир кўкка боқиб
Ҳавас қилиб турибди.
Қушлар билан учай деса
Қани унинг

қаноти?

Бир оламдир
Орзу эса...
Етармикин ҳаёти?
Назрул Ислом
Тор зиндоннинг
Туйнугидан қарайди.
У фалакдан
Ҳиндистоннинг
Толеини сўрайди.
«Майлига,
Мен тутқун бўлсам.
Сен озод бўл,
Онажон!
Минг қийноқда
Майли ўлсам,
Юртим,
бор бўл,
Бўл омон.
Умрим етса,
Меҳринг таянч,
Сени яйраб куйларман.
Бу кун эса,
Мушкул,
аянч
Қисматингни ўйларман,
Нега минг йил
Манглай теринг
Тўкиб ерга,
қолдинг оч.
Сен оламга
Ипак бериб,

Ўзинг ўтдинг,
яланғоч.
Бебаҳо —
фил суякларинг,
Баҳринг аро —
тўла дур.
Ғаввос қилиб гўдакларинг,
Келгиндилар
оладир.
Юртим,
Битмас матонатинг,
Сен —
муҷассам бардошсан.
Фил сингари
Зўр қудратинг,
Фил сингари
Юввошсан.
Она ўлкам,
Бир кун сени
Озод кўргим келади.
Истибдоднинг занжирини
Барбод кўргим келади.
Кўтарарсан
Сен ҳам қаддинг,
Йўл оларсан
эрк сари.
Ҳимолайнинг ортидаги
Озод ватан сингари».
Назрул Ислом
Зиндонда банд,
У зах ерни қучарди.
Шеъри эса қушлар билан
Осмонларда учарди.
Кенгликлардан ошар эди
Қалб шукуҳи шоирнинг,
Эл дилида

Яшар эди
Исён руҳи шоирнинг.
Ўз умрини қилганди у
Шеъри билан жовидон.
Ўқир эди
Уни ҳинду,
Ёдлар эди
Мусулмон.
Шоир банди,
Шеъри бироқ
Учар эди бетўсиқ.
Ҳимолайдан ошиб
Узоқ —
Кетган эди бу қўшиқ.
Дунё бўйлаб
Довруқ солди
Назрул Ислом эрк саси...
Ҳиндистонда эсиб қолди
Озодликнинг нафаси.

* * *

Қийнадилар уни
Узоқ —
Юртдан келган жаноблар.
Синдирмади аммо қийноқ,
Буколмади азоблар.
Умид унга сабот берди,
Ишонч берди
Матонат.
Юрагига қанот берди
Она юртга
Муҳаббат.
Бу кунлар ҳам ўтиб кетар,
Ҳаёт олдда...
Ҳали ёш...

Баъзан
Хаёл суриб кетар
Тош деворга қўйиб бош.
Ёш кўнглига қилар таъсир
Фалакнинг каж хислати
Кўз олдидан ўтар бир-бир
Шоирларнинг қисмати.
Бобокалон Рудакий дер:
«Қулоқ солгин сўзимга.
Адолат деб битдиму шеър
Нил тортдилар
Кўзимга».
Тилга кирар Фирдавсий ҳам:
«Лаънат,— дейди,— тақдирга.
Рустам, Золни таниб олам
Ўзим қолдим
Таҳқирга...»
Навойи дер:
«Зулмат аро
Кўп изладим йўлимни.
Мен ўзимни қилдим адо,
Енголмадим зулмни».
Ўшар Назрул фарёдига
Барчасининг нидоси.
Охир
Шоир кўз олдига
Келар Бобир сиймоси.
Дейди:
— Тингла огоҳ бўлиб,
Гар сен бўлсанг тутқунда,
Мен бир юртга подшоҳ бўлиб,
Умрим ўтди қувғинда.
Ўн иккимда
Тахтга миндим,
Ёш очилди кўзларим.
Қондошларга ёв кўриндим,

Пушкин шеъри
Қилди фарёд,
Ўққа тутди

ўт қалбни.

Лермонтовни отгак жаллод
Дорга осди
Машрабни.

Шоирларнинг —

Эркдир дини,

Эрка

сажда қилдилар.

Эрк куйчиси

Насимийни

Товонидан шилдилар...

Назрул Ислон

Сурар хаёл,

Ўйи

адо бўлмайди.

Дер:

Шоирда

бор бир иқбол,

Яъни,

шоир ўлмайди.

ШОҲИ ЖАҲОН ВА АВРАНГЗЕБ ҲАҚИДА РИВОЯТ

Подшо одил бўлмас, деган

Ҳақиқат бор —

Ўйлайлик.

Келинг,

шоҳлар золим экан

Бизлар одил бўлайлик.

Тождорлардан безди дунё

Кўравериб золимлар.

Шоҳлар аро

Бўлган аммо

Шоирлару олимлар.

Тарих кўп йил таҳқир битар

Чингиз каби жобирга.

Аммо

мангу таъзим этар

Улуғбекка,

Бобирга.

Хуллас...

Тахмин, Мирзо Бедил

Тириклиги вақтида

Шоҳи Жаҳон ўттиз бир йил

Ўлтирди Ҳинд тахтида.

Неки қилди

Ҳақ деб билди,

Билди шуни адолат.

Кимларгадир зулм қилди

Кимларгадир —

саховат.

Ўз даврида

даврон сурди,

Ёдласин деб асрлар —

Неча-неча шаҳар қурди.

Шаҳар ичра —

Қасрлар...
Май ҳам ичди,
Айш ҳам қилди,
Ғуссасини ўлдирди.
Хазинани зару
 дилни
Шодлик билан тўлдирди.
Шоҳи Жаҳон
 жасур,
 доно,
Кўп ҳикматга ёр эди.
Шоҳнинг аммо
Бир бедаво
Оғир дарди бор эди.
Ҳар комирон одамнинг ҳам
Бўлганидек бир ками
Шоҳ кўнглига
Гоҳ чўкиб ғам,
Қаро эди олами.
Бу ғам на мулк,
 на дарди шон,
На фарзанд,
 на ишқ доғи.
Номсиз ғамки,
 келар осон.
Қийин эди кетмоғи.
Бундай чоғлар ором берур
На сайру, на саёҳат.
Кўзларидан қочарди нур,
Юрагидан ҳаловат,
Зардоб ютиб ғуссасидан
На суҳбат,
 на май талаб —
Улуғ подшо гўшасидан
Чиқмас эди ҳафталаб.
Кўзёш ювар юзларини,

Кўнгли тўла таҳлика...

Шунда

унинг сўзларини

Тинглар эди

малика.

Айтар эди шоҳ ўз дардин

Мумтоз Маҳал хонимга:

«Тўйдим тож-тахт,

Мулк — баридан,

Бари тегди жонимга.

Бу давлат,

Бу шону шавкат

Омонатга ўхшайди,

Вазирларнинг фикри фақат

Хиёнатга ўхшайди.

Барчасининг чўнтагида

Шоҳ қасдига пинҳон ўқ.

Фарзандларим юрагида

Менга зарра меҳр йўқ.

Ҳар бир шарпа

Менга қўрқинч —

Ҳолат бўлиб кўринар.

Умрим сўнги —

тўла ўкинч,

Даҳшат бўлиб кўринар.

Бўлмай туриб

Бир фалокат,

Ё бир фитна қурбони,

Тарк этсайдим

Бехосият,

Бевафо бу дунёни».

Шунда

Гўзал Мумтоз Маҳал

Тинглаб шоҳнинг зорини,

Ўқиб ҳар гал

Битта ғазал

Овутарди ёрини.
Бедорликда тунлар билан
Уланарди кунлари.
Минг бир кеча
Эртак айтган
Шаҳризода сингари.
Зулму фитна,
 адоватнинг
Гуноҳлигин ўқирди.
Мангуликка адолатнинг
Ҳамроҳлигин ўқирди.
Ўқир эди:
Одамки бор,
Ўтмоғи бор жаҳондан.
Фақат эзгу ишлар ёдгор
Қолғусидир инсондан.
Юрагига шоҳнинг қанот —
Берар эди ғазаллар.
Қанот надир —
Қайта ҳаёт
Берар эди ғазаллар.
Лекин шоҳнинг
Қай гуноҳи,
Қай зулмига интиқом —
Бир тонг
 кўкка чиқди оҳи,
Қўлдан тушиб синди жом.
Воҳ,
 ҳеч кимга
 йўқдир омон,
Йўқдир омон
 ажалдан.
Жудо бўлди Шоҳи Жаҳон —
Қалби Мумтоз Маҳалдан.
Девонага айланди шоҳ,
Дардин элга сўзлади.

Мажруҳ қушдек
Тўлғанди гоҳ,
Гоҳ бўтадек
 бўзлади...

* * *

Кунлар ўтиб
Шоҳи Жаҳон,
Тенгсиз ҳажр азобида
Қурмоқ учун берди фармон
Маликага обида.

Деди:

«Тикланг, шундай сарой,
Зарни қилманг ҳеч ҳисоб.
Ҳавас қилсин кечалар ой,
Кундузлари — офтоб.

Ер юзида унинг асло
Баробари бўлмасин.
Мумтоз Маҳал номи дунё
Тургунича ўлмасин».

Ишга тушди
Сонсиз асир,
Меъмор,

 нақош,

 сангтарош,

Занжи қуллар оғоч ташир,
Филлар ташир харсангтош.

Йигирма минг
Йигирма минг

Жон жабридан бир амал —
Мўъжизаси бу оламнинг
Бино бўлди
Тожмаҳал.

* * *

Йигирма йил...
Вақт-бешафқат.
Кўпни кўриб дунёда

Шоҳ қариди,
Лек алпқомат
Йигит бўлди шаҳзода.
Тилак қилди
Шоҳи Жаҳон:
«Ўғлим фақат шод бўлсин.
Мендаги бул дарди ҳижрон,
Ҳасратларга ёт бўлсин».
Ошно қилди
 ўйин, кулгу
Овга, чолғу,
 санъатга.
Хаёлотни қилди мамну,
Ўргатди шавқ,
 ғайратга.
Ёвқур,
 жасур,
 ҳар бир ишга
Қодир қилиб ўстирди.
Тиғ уришга,
 ўқ отишга
Моҳир қилиб ўстирди...
Фан бобида
Имло ила
Шариатдан берди дарс.
Нутқ санъати,
 ҳарбий ҳийла,
Сиёсатдан берди дарс.
Лек, раҳмат, деб
Дарслар учун,
Мана ҳарбий найранг, деб,
Отасига қарши бир кун
Исён қилди Аврангзеб,
Шоҳ қўлида қилич синди,
Ниҳоя, йўқ армонга.

Ота ўғил тахтга минди,
Ота тушди зиндонга.
Деманг,
булар ривоятдир —
Хаёлотда етилган.
Бу шафқатсиз ҳақиқатдир,
Тарихларда битилган...
Вақт етиб
Минг олтмиш тўққиз
Йилнинг шаъбон ойига,
Чўктирдилар отани тиз
Ўз фарзанди пойига.

АВРАНГЗЕВ

Тақдир экан,
Не дей ўзга.
Фалак ҳукми адолат.

ШОҲ ЖАҲОН

Бас,
Ҳожат йўқ ортиқ сўзга,
Содир бўлди хиёнат.
Терс айланди гардуни дун,
Сўзла,
недир муродинг?
Ҳукм — сенинг ҳукминг бу кун,
Вожиб — сенинг ироданг.

АВРАНГЗЕВ

Аламингга ниҳоя йўқ,
Не тахтпараст одамсан.
Сен шоҳ,
Сенга ҳимоя йўқ,
Аммо нетай,
отамсан.

Ўйла ўзинг,
Гуноҳ кимда?
Кимдан олдим тарбият?
Сен уйғотдинг юрагимда
Тожу тахтга муҳаббат.
Бу туйғуни бериб,

нега

Қаро қилдинг бахтингни?
Сўнг, қариб ҳам
Нечун менга
Бўшатмадинг тахтингни?
Ҳа, ҳа!
Инсон шоҳми, гадо
Одам сутин ичгандир.
Тирикликда қайси подшо
Тожу тахтдан кечгандир?

ШОҲИ ЖАҲОН

Келар бир кун сенга ҳам гап,
Ёшсан,

вақт бор синовга

Ўзинга ур тиғни аввал,

Оғримаса —

бировга.

Шуҳрат майи ғоят ширин,
Сархуш қилар одамни.
Сен бу бахтга етдинг, лекин
Забун қилиб отангни.
Унутмаки,
Доҳил бўлдинг
Тождорликнинг шонига
Э, воҳ,

бўяб икки қўлинг

Икки оғанг қонига.

Бобир насли

тарихида

Бу энг қаро бир варақ.
Билки, инсон тақдирида
«Алқасосул миналҳақ!»

АВРАНГЗЕБ

«Ҳақдан қассос!»
Аё Хуррам!
Сен ҳам мендек бўлгансан.
Ўз отанга қарши сен ҳам
Бир вақт исён қилгансан.
Юришмади
Лек омадинг,
Келолмай тахт ёнига,
Қўлларингни бўёлмадинг
Бузрукворинг қонига.

ШОҲ ЖАҲОН

Кўтарганман исён ростдан,
Макр эмасди у бироқ.
Салтанатни инқироздан
Лозим эди қутқармоқ.
Аён этди вақт —
 ким ҳақли,
Кўрди, билди жаҳон ҳам.
Инсон билан инсон фарқли,
Исён билан исён ҳам.

АВРАНГЗЕБ

Ўз қилмишин
Ҳар бир тождор
Адолат деб айтадир.
Билур ёлғиз парвардигор
Чин ҳақиқат қайдадир.
Мен — олломас,
Не билайин,
Лек қиличим кесган пайт.

Энди сени не қилайин,
Падаримсан,
Ўзинг айт.

ШОҲ ЖАҲОН

Ажаб,

мени падар дейсан,
Лек меҳр йўқ кўзингда.
Не қилай деб сўрма мендан,
Ихтиёринг ўзингда,
Лозим кўрсанг қай ажални,
Буюр —
Хоҳ кес,

хоҳи ос.

Илтимосим —

Тожмаҳални

Вайрон қилма,

шу холос.

Уша мендан ёдгор танҳо,
Уйғоқ руҳим,
Юрагим.

Жонимни ол,

руҳим аммо

Хароб қилма.

Сўрагум...

АВРАНГЗЕВ

Ваҳшийликка бормас қўлим,
Тожмаҳални бузмасман.
Сўрамагил мендан ўлим,
Ота бошин узмасман.
Падаркушлик шонин асло
Раво кўрмам ўзимга.
Сен яшарсан
Мендан ризо,
Ризо бўлсанг сўзимга.

Эрта мени подшо қилиб
Кўтарурлар,

келарсан,

Халқ олдида,
Ризоман деб
Мени дуо қиларсан.
Қариб қолдинг,
Тахт ғамин қўй,
Ором гаштин суриб ёт.
Ҳузуримда маслаҳатгўй
Бўлиб қолгин умрбод.

ШОҲ ЖАҲОН

«Маслаҳатгўй бўлиб қолгин
Ҳузуримда умрбод...»

Сен дунёга туғилган кун
Мен нақадар эдим шод.
Юрганинга атак-чечак,
Минганинга илк бор от,
Келин кўриб,
Сўнгра гўдак...
Мен нақадар эдим шод.
Ўша шодон дамлар нечун
Мен дунёдан ўтмадим.
Ё боланга тўй қилган кун
Сенга аза тутмадим.
Кўзларимга бутун дунё
Ҳеч оқармас тун бу кун.
Сулолангдан,

Бобир мирзо,

Омад кетган кун бу кун,
Э, воҳ,
Ота-фарзанд аро
Кўтарилди оқибат.
Бу — интиҳо!

Чин интиҳо —
Етиб келди оқибат!

* * *

Тарих —

бир минг олтмиш тўққиз
Йилнинг шаъбон ойида
Тож соҳибин
Қилдилар ҳибс
Ўзи суйган жойида.
Яъни аркли саройида —
Шарқда шундай қоида —
Иззат-икром ўз жойида,
Қўш гиламлар пойида.
Фақатгина тахту тож йўқ,
Машварат йўқ,
Девон йўқ.
Хазинага эҳтиёж йўқ,
Чунки қўлда фармон йўқ.
Кеча Ажам, Рум, Хитога
Ларза солган буюк шоҳ
Қараб ётар кенг дунёга
Тор дарчадан...
Кўкда моҳ
Аста кезар,

сочар хомуш

Борлиқ узра сиймин ҳал.
Мисли хаёл,
Сеҳрли туш
Мағрур турар Тожмаҳал...

* * *

Эй дил,
Қулоқ бер нидога,
Токи ерда инсон бор,
На подшога,

На гадога
Алқасосдан омон бор.
«Жафо учун,
Вафо учун
Ҳаққин олди Шоҳ Жаҳон.
Бири уни қилди забун
Бири эса — жовидон.

Ғамли тарих ибрат бўлсин,
Бўлсин сенга намуна...»
Дея, аста,
 маъюс,
 сокин
Оқиб ётар Жамуна.

Тўртинчи фасл

ШАРПАЛАР

Инсоният
Минглаб қийноқ —
Ўйлаб топган
 дунёда.
Бу қийноқлар ичра бироқ
Бириси
 энг зиёда.
Унга тоқат йўқ
 инсонда,
Йўқ ундан зўр
 дил доғи.
Бу изтироб —
Тор зиндонда
Танҳоликнинг қийноғи.
Шоир қалбнинг
Дилдоши йўқ,
Қийналади
 ёш жони,
Қутулмоқнинг
 иложи йўқ,
Йўқ ўлмоқнинг
 имкони.
Назрул
Хаёл суриб ётар
Шифтга боқиб
Узун кун.
Неча-неча тонглар отар,
Неча-неча чўкар тун.
Гоҳ
Ажиб бир ҳолат бўлар.

Ҳайрон бўлар

ўзига.

Алланечук

Оқ шарпалар

Кўринади

кўзига.

Улар келиб

Ҳар замонда:

«Етар!

Назрул!

Тур!— дейди.—

Ўлтирма бу

зах зиндонда.

Бизлар билан юр»,— дейди.

«Йўқ, йўқ»,— дея

Тутқун шоир

Шарпаларни қувади.

Кўздан оққан

Аччиқ ёши

Юзларини ювади.

Шеър ўйлайди

Назрул Ислом,

Излаб жонга ҳаловат.

Ўйда шеър йўқ,

Дилда илҳом,

Рухда шавқи синоат.

Наҳот

Тамом бўлди шоир?

Наҳот битди саботи?

Наҳот

Қалбда тугади шеър

Тугмасдан ҳаёти?

Ахир унда

Қанча орзу,

Ишқ бор эди,

муддао!

Наҳот бари тамом?
Назрул
Қилди кўкка
Илтижо:
«Эй, холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир.
Ҳолим бир сенга ҳам —
Бир менга аёндир,
Яратибсан одам
Одамликча қолдир.
Тугади ирода,
Йўқ ўзга дил розим,
Етганим маъвода
Бўлинсин овозим
Ким, авжи навода
Ушалсин бу созим,
Энг олий фазода
Тугасин парвозим.
Шоирга дунёда
Аслида шу лозим.

Эй, холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир.

На жонда ғайратим,
На кўзда ҳайратим,
На дилда алам бор,
На қўлда қалам бор.
На бошда фикратим,
На керак
Сийратим,
Эл учун адоман,

Тугадим тамоман.
Сигмай кенг жаҳонга,
Сигдим тор зиндонга.

Эй, холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир!»

Назрул Ислон
Қилган нидо
Етди

 юксак осмонга.
Олий руҳлар
Уни равво
Кўрмадилар
 зиндонга.

Шоир руҳин
Олиб мангу
Кўкка
 парвоз этдилар.

Тор зиндонга
Фақат жону
Жисмин ташлаб кетдилар.
Назрул Ислон
Тор катакда
Девонавор турибди.
Руҳи унинг
 кенг фалакда
Қанот ёзиб юрибди.

ОЛИЙ РУҲЛАР ТУҒРИСИДА НАҚЛ

Болаликда эшитганим
Талай-талай эртақдан —
Хаёлимда бири маним,
Сира чиқмас юракдан.
Марҳумларнинг руҳи кўкда
Доим учиб юрармиш.
Биз уларни кўрмасак-да,
Улар бизни кўрармиш.
Биз хайрли ишлар қилсак,
Шодон бўлар эмишлар.
Мабодо,
Биз ёмон бўлсак
Нолон бўлар эмишлар.
Дўст, қариндош —
уруғларнинг
Руҳи — оддий руҳ эмиш
Лек даҳолар,
Улуғларнинг
Руҳи — олий руҳ эмиш.
Ўз аршидан
Улар бизга
Бўлармишлар раҳнамо.
Кўп ишларни дилимизга
Солармишлар доимо.
Йироқда
Дард ичра қолиб
Дўстимиз зор бўлса гар,
Дилимизга ғашлик солиб
Қилармишлар
Бохабар.
Бизни кундуз
Банд этса иш,
Холи топиб уйқуни,
Улар бизга эслатармиш

Кетганларнинг руҳини.
Шунинг-чун ҳам
Дилимизни —
Кўмармишлар ёғдуга.
Қилармишлар ошно бизни
Меҳр деган туйғуга.
Офат келса
Бизга ногоҳ,
Билгувчи ҳам улармиш.
Фалокатдан бизни огоҳ
Қилғувчи ҳам улармиш.
Аммо
Олий руҳлар фақат —
Пок дилларга ёр эмиш.
Қайда бўлса самимият —
Уша ерда бор эмиш.
Улар яшар
Биздан ўзга,
Бенамоён ва бесас.
Шарпалари ҳеч бир кўзга,
Ҳеч қулоққа сезилмас,
Улар бизни
Кўриб турар,
Буни сезмас нодонлар.
Улар билан суҳбат қураар
Фақат
Буюк инсонлар.
Улар борки — бизлар одам,
Ҳақиқат бор беомон.
Яхшилик ҳам,
Ёмонлик ҳам,
Қайтар бир кун бегумон.
Биз мабодо,
 қилсак гуноҳ,
Ҳар қанчаки хилватда,
Олий руҳлар

Бўлуру огоҳ,
 Жазо берар албатта.
 Гарчи
 Бидъат ётдир менга,
 Даҳрий фикрат эгадир.
 Олий руҳлар борлигига
 Ишонаман негадир.
 Лаззат ширин,
 Давлат ширин,
 Ҳеч тўймаслар одамлар.
 Руҳлар борки,
 бир-бирларин
 Еб қўймаслар одамлар.
 Кел, эй кўнглим,
 Руҳларни сен
 То борсанки, қилгин ёд.
 Кимлар уни виждон десин,
 Кимлар десин
 Эътиқод,
 Аммо улар
 Дунёда бор!
 Шак келтира кўрмагин,
 Мени нопок йўлдан
 Зинҳор,
 Зинҳор олиб юрмагин.
 Ҳатто ўзинг қолсанг ёлғиз,
 Дема,
 Мендан огоҳ йўқ,
 Яшамоқдан эътиқодсиз
 Ортиқ ерда гуноҳ йўқ.

БЕШИНЧИ ФАСЛ

ОЗОДЛИК

Байроқ қилиб,
Эл кўзғалди —
Назрул Ислон исмини.
Тор зиндондан уни олди,
Аммо фақат
Жисмини.
Назрул Ислон
Озод,
Аммо
Эл қаноти қайрилди,
Ёш,
 навқирон,
 тирик сиймо —
Шоирдан айрилди.
Назрул Ислон
Шеъри бутун
Ҳиндистонда янграрди.
Аммо шоир
 уни бугун
На тинглар,
На англарди.
Шоирини қўймай —
Қўлда —
Эл кўтариб элтарди.
На қувонар
 Назрул бундан
Ва на парво этарди.
Бир ёнидан қучар ҳинду,
Бир ёнидан мусулмон.
Аммо
Ҳушдан айрилган у,

Унга ётдир бу жаҳон.
Табриклайди
Уни Токур,
«Озодлигинг муборақ!»
Рўзнамалар қутлов ёзур,
Булар унга не керак?
У на уйғоқ,
Ва на ухлар,
Ҳиссиз боқиб турарди.
Руҳи унинг
Олий руҳлар
Даргоҳида юрарди.
Шоир топти
Эрк чинакам,
Озод бўлди тамоман.
Бир йўл унга дарди олам
Барбод бўлди тамоман.
У бир йўла
Шўришлардан,
Савдолардан қутулди.
Жабру жафо кўришлардан,
Низолардан қутулди.
Қутулди
У сиғолмаган,
Сиғдирмаган жаҳондан,
Холис бўлди
Ҳам зиндондан,
Ҳам зиндондек замондан.
Ҳам тарк этди
Бир йўл уни
Эл дардидек оғир юк.
Бу дунёда
 қолди тани,
Беҳуш,
 беруҳ,
 ва буюк.

* * *

Қирқ йил ўтди,
Узоқ қирқ йил.
Бу дунёдан бегона —
Назрул Ислон
Яшар бедил,
Яшар дарвиш,
Девона.
Қирқ йил ичра
Нелар кўриб
Нелар чекди
 Ҳиндистон.

Аммо
 кўзи
Очиқ туриб,
Гофил ўтди
 ёниқ жон.

Босқинчилар
Юртдан кетди —
Эл ғазаби
Қуволди.
Шоир
Буни
На ҳис этди,
На кўрди,
На қувонди.
Назрул Ислон
Бу дунёда
Етмиш беш йил
Яшади.
Аммо
Ўттиз икки ёшда
Бу дунёни
Ташлади.
Шоир умри
Қолди шеърда,

Қолди
Ёниқ дostonда.
Битганлари
унинг —
ерда
Руҳи эса
осмонда.

Наби айтди:
У дунё чин,
Иста руҳнинг камолин.
Шоир айтди:
«Оллоҳ замин —
Узра сочган жамолин».
Дунё таркин

одамларга

Имон қилди анбиё.
Қарши барча пайғамбарга
Исён қилди шуаро.
«Зоҳид, сенга ҳуру
Менга жонона керак,
Жаннат сенга бўлсин,
Менга майхона керак».
Кун борки,
Тун бўлган каби,
Сув бордирки — аланга.
Туғилганда ерда Наби,
Шоир келди оламга.
Озодликнинг майин ичиб,
Шавққа тўлди шоирлар,
Набиларга қарши чиқиб
Наби бўлди шоирлар.
То дунёга келмиш башар,
Бир жабҳада келиб дуч,
Ёндош яшар,
Ҳам курашар
Инсон аро икки куч.
Бошлар ўзга-ўзга йўлдан,
Бошқа-бошқа маслаги,
Наби янглиғ ақли билан
Шоир янглиғ юраги.
Бири тутиб айш йўлин берк,
Тийилмоққа ундайди.
Бири эса шалоладек

Қуйилмоққа ундайди.
Мен ҳам битта саргашта жон,
Ўрта йўлда турурман.
Улар аро икки жаҳон
Овораси эрурман.
Шеър, ишқ фаслин
Илк онидан
Раҳнамодир қалб менга.
Балки шеърнинг осмонидан
Тушмоқ чоғи заминга...
Эй кўнгил, бўл содиқ ҳабиб,
Мени зинҳор ташлама.
Ҳабибим бўл, аммо ҳадеб
Ўз кўйингга бошлама.
Ёлғиз маним, деса фикрат,
Йўқ, маним, деб даъво қил.
Лекин гоҳи, етди фурсат,
Фикратга ҳам ошно қил.
Тутма менга ишқ йўлин берк,
Майли, тошгин, қуйилгин.
Аммо ўзга берма кўп эрк,
Қирқни кўрдинг, қуйилгин.
Сен дунёнинг бирлигига
Ишон,
Бирдир олам, рост.
Лекин унинг сирлигига
шак келтирма,

Бу ҳам рост.
Бас, ўй сурма, сенга дунё —
Асроридан не ғам бор?
Бу дунёда
Одил танҳо
Вақт аталган ҳакам бор!

НИҲОЯ

Деҳли. 20 март, 1979 йил

Ўт балоси,
Сув балоси,
Ортиқ ерда бало йўқ.
Лек офатнинг йўқ давоси
Бош кўтарса
Халойиқ.
Ўту сувга тадбир бордир,
Эл ғазаби — беомон.
Ўт ночордир,
Сув ночордир
Қўзғалса оч оломон.
Шундай дейман
Тўхтаб қолган
Автобусда ўлтириб.
Намойишга эл қўзғалган,
Кўчаларни тўлдириб
Оқиб келар ялангоёқ —
Деҳқон,
 косиб,
 коранда.
Икки юз минг
Қўли қадоқ,
Икки юз минг
Оч банда.
«Беринг бизга ер билан сув,
Меҳнат беринг,
Беринг нон».
Бош кўтарган
 Тамилнаду,

Бош кўтарган Ражастон.
«Бу тупроқда,
Айтинг,
 инсон —
Нега бунча беқадр?
Бизда ҳам бор орзу,
 армон,
Гуноҳимиз нимадир?
Ё айбимиз —
Бизнинг маскан —
Шу жафокаш ватанда?
Қаролик ё ўт туташган
Қаро кўзда,
Баданда?
Нега кимда ҳар нарса бор,
Бизда эса...
Нега биз —
Фақат чайир,
 аммо ночор
Кўлгагина эгамиз?
Яралишда
Ҳам маҳшарда
Тенгмиз,
Инсон бўламиз.
Не учун биз кўчаларда
Туғиламиз,
Уламиз?
Асли қисмат
Ё асирлик,
Изтироб, кўз ёшмиди?
Шарқ чиндан ҳам минг асрлик
Қотиб қолган тошмиди?»
Эл оқими қатор-қатор,
Йўқ,
Шашқатор —

Кўздан дур.

Оқиб келар
Панжоб,
 Биҳор,
Майсур,
 Ассом,
 Манипур...

Оқиб келар уфқ тагидан
Сўнгсиз қора оломон.
Бу —

 Ҳиндистон юрагидан
Силқиб оққан
Қора қон.
Мен бу фурсат
Иштироксиз
Деразадан қарайман,
Не қилайки,
Бунда ёлғиз
Томошага ярайман.
Негаки,
Мен ўзга элдан,
Балки ўзга замондан.
Балки бунда учиб келган
Йироқ юлдуз томондан —
Бир меҳмонман.
Ҳайрат кўзин
Машъал қилиб боқаман.
Хаёлан
Шул мавжли тўлқин
Қучоғида оқаман.
Жисман четда,
Аммо руҳан
Галаёнда мен ҳам бор.
Назрул Ислом
Руҳи билан
Бормоқдаман бир қатор.
Мен ҳам алвон

Туғ кўтардим.
Шу эл доғи доғимдир.
Дарди унинг —
Менинг дардим,
Оҳи — менинг оҳимдир.

* * *

Кўтаролмай
Дардлар юкин,
Замин қалқиб турибди.
Назрул Ислон
Руҳи букун
Олам кезиб юрибди.
Илҳом чоғи
Дил заминдан
Кўк тоқига ўрлайди.
Назрул Ислон
Руҳи мендан
Шунда ҳисоб сўрайди.
Шоир бўлиб
Элга букун
Даркормисан,
дер менга.
Фидоликка халқинг учун
Тайёрмисан,
дер менга.

Дер:
«Шоирлик — юракда қон —
Силқиб турган жароҳат.
Тиламасман сенга, ўғлон,
Осуда бахт,
Фароғат.
Тиламасман бир зум ором,
То тириксан,
Бедор бўл.
Азоб берсин сенга илҳом,

Шеър дардида бемор бўл.
Тақдирингдан сенга дунё
Роҳатларин сўрмасман.
Ўз қисматим
Сенга аммо
Сира раво кўрмасман».
«Сақла,—
 дейди,—
 юрак қўринг.
Дил оташинг сўнмасин.
Умринг адо бўлмай туриб
Чўфинг адо бўлмасин».

ШАРҚ ПРОМЕТЕЙИ

«Уйласам мен дунёнинг ярмин
кезиб қўйибман.
Жаҳонгашта умримнинг ярим йўли
ортимда».

Эркин Воҳидов жаҳонгашта шоир бўлиб қолди. Дўстлари ва мухлислари уни дам Ҳиндистондан қайтаётганда, дам Венгрияга кетаётганда, дам Канада таассуротлари ҳақида ҳаяжонланиб шеър ўқиётганда, дам қадим Суриянинг бугуни ва эртаси ҳақида ажиб ўйлари, хаёллари билан ўртоқлашаётганда учратадилар. Эркин Воҳидовнинг энг яқин дўстлари ҳам уни доимо қаердандир келаётганда ёки қаергадир кетаётганда кўришга одатланиб қолганлар.

Шоир қаерда бўлмасин унинг хаёли ўй, ғоялар билан тўлиқ. Унга фикр безовталиклари доимо ёр.

Олам кўриб одам бўласан, деган халқимиз ҳикматида қанчалик донолик бор. Сўзимизнинг отаси Навоий ҳам шундай одамни назарда тутиб улуғлаган ва идеал қилиб кўтарган. Бугуннинг етук шоирлари Навоийнинг улуғ идеалларига издошлик қилмоқ билан ўзларини бахтли сезадилар. Эркин Воҳидовда ҳам шундай издошликнинг толебахш ҳиссиёти бор. У ўз элини, суюкли Ватанини яхши таниб дунё кезади, дунёнинг турфа ўлкаларини кўриб, билиб, Ватанини аввалгидан ҳам яхшироқ ва теранроқ танийди, англайди ва бу таниш, англашлар унинг шоир қалбига меҳр ҳамда севги бўлиб қўйилади. У Ватанини дунё орқали ва Дунёни ўз жонажон Ватани орқали кўради. Бунда унинг қалбий нигоҳи тобора чуқурлашиб боради, онгли камолотнинг янги қопқаларини очади. «Шарқий қирғоқ»нинг ғояси мана шундай сафарларда туғилди. Бундаги шеърлар сертуғён оламнинг безовта воқелигидан яралган. Шоир олам ҳаракатининг мусиқасини шеър мусиқасига айлантирмоқчи бўлади. Унинг «Янги йил орзулари», «Шарқий қирғоқ», «Сирдарё ўлани», «Май мустазоди» каби шеърлари юрагингизга сўз, сўз бирикмалари, сўз тузумлари бўлиб эмас, баайни мусиқа каби, мусиқа бўлиб ўрнашади. Сўнг шу ажиб мусиқа оғушида онгингиз қаватларини катта фикрнинг ҳаракати безовта қила бошлайди. Сиз англайсизки, мана шу шеърый фикр ҳаракатларини одми танқиднинг

тили билан баён қилиб бермоқлик учун қанчадан-қанча таҳлил саҳифалари керак. Лекин бу ерда шунигина таъкидлаб ўтиш зарурки, қандай бўлмасин, бу шеърлар юртга, юртдошларга, одамга муҳаббатли юракдан дунёга келган. Улар худди муҳаббатнинг суратлари кабидир.

Бу китобда шеърларнинг зиёси дostonга, дostonнинг зиёси шеърларга тушиб туради. Улар бир-бирларини ёрқин лирик зиё билан ёритадилар ва бойитадилар.

Гапнинг очиғини айтганда, мен Эркин Воҳидовнинг «Рухлар исёни» дostonини муаллиф ўзи ўқиганда икки бор эшитдим. Неча-неча маротаба уни қайта-қайта ўқидим. Ҳар ўқиганимда ўзим учун қандайдир янгилик оламан. Менга у кўп жиҳатлардан бугунги ўзбек шеърий тафаккурининг — лирик тафаккурининг чўққиси бўлиб кўринади. Бунда сўзлар шу қадар ғуборсиз, тиниқ ва соф аланга билан ёнади. Сўзларнинг шу мусоффо алангалари тафаккур теранликларини ёритади. Фақат мен айтаманки, бу дostonни шошмасдан, ҳеч қачон шошмасдан ва ҳатто ҳижжалаб ўқиш керак. Кейинги замонларда биз жуда кўп гўзалликлар қошидан турист каби тез ва шоша-пиша ўтиб кетадиган бўлиб қолдик. Гўзалликларнинг қошидан шамол каби елиб ўтиб бўладими, шамол каби елиб ўтганда, бизнинг онгимизда, юрагимизнинг гўзалликка ажратилган томирларида нималар қолади! Нималарни асрай оламиз! Автобусда ғиз этиб бордик, «Жоконда»ни кўрдик. Автобусда ғиз этиб бордик: «Герника»ни кўрдик, ғиз этиб бордик: «Шоҳизинда»ни ўзлаштирдик, йиғлаётган чашма олдидан ҳам ғиз этиб ўтдик-да кетдик... Ахир бу чашма Пушкинни неча замон ўйлатди, неча замон уни безовта қилди ва сўнг мислсиз дostonга айланди. Санъат асарлари неча ўн йиллаб, балки юз йиллаб, балки минг йиллаб яралади. Инсоният «Жоконда»ни кўришга муяссар бўлгунча минг йиллаб тажрибалар қилди ахир...

Йўқ, гўзаллик ёнидан ғизиллаб ўтиб кетиб бўлмас. Инсон мислсиз гўзалликларни бунинг учун яратмаган. Гўзалликни абадиян шошмай томоша қилмоқ, юракларга сингдирмоқ, шавқи, сурурини онгларга кўчирмак керак.

Бу дoston «Шарқ юлдузи» журналида босилиб чиққан кезлари иттифоқо бир ёш шоирдан сўрадим: ўқидингизми! Шоир айтди: ўқидим.— Қалай!— дедим. Шоир айтди: жуда ғалати-я... Мен: нимаси ғалатилигини

сўрадим. У фикрини ифода қилиб беролмади. Кўзини олиб қочди. Икки кундан сўнг уни яна кўрдим. Бошқатдан ўқиб чиқдим, энди жуда ҳам бошқача таассуротдаман, тез ўқиб ўтиб кетган эканман, энди ҳайратда қолдим...

Бу дoston инсон руҳининг гўзаллиги ҳақида. Умуман инсон руҳининг, муайян ҳолда олинганда эса, озодлик, адолат, ҳақиқат, маърифат, халқ бахти учун курашадиган ва курашида тенгсиз фидокорликка қобил ва қодир бўлган Инсон Руҳининг гўзаллиги ҳақида ёзилгандир. Достонни илк эшитганимда, озодлик учун курашган Назрул менга эзилган Шарқнинг Прометейи бўлиб кўринди. Шу билан бирга менга бу достонда хассос даҳо Лермонтовнинг: «Қувғинди руҳ, қайғули Демон Гуноҳкор ер узра учарди» деган мислсиз мисраларидан, уларнинг руҳи ва мусиқасидан кўп нарса бордай бўлиб туюлди. Лекин Назрул, Демон эмас. Ҳақиқатан ҳам у Прометейга яқин. У ўз халқига озодлик, тенглик, саодат оловини тутди. Уни англамадилар. У ҳалок бўлди. Суқрот, Галилей, Машраб каби ҳалок бўлди. Лекин у озодлик учун ташна қалбларни уйғотди. Ўзидан исёнкор руҳларни мерос қилиб қолдирди. Эркин Воҳидов эрк учун исён, инсонлик шаъни ва маърифати учун ҳеч туганмайдиган исённинг гўзал шоирона тарихини яратди. Эрк учун кўтарилган исёнларгина маърифатли эканлигини жозибали шеър билан кашф этди...

Иброҳим Ғафуров

МУНДАРИЖА

ш е ь р л а р

Янги йил орзулари	6
Шарқий қирғоқ	10
Сирдарё ўлани	14
Май мустазоди	15
Бир бурда нон	17
Афғон шоирларига	19
Шоирлик	21
Муҳаррир	22
Туш	23
Кечикиш	25
Тўй оқшомида	26
Ғафлат	27
«Замин отли бир сайёрани»	28
Кўча четидаги аёл	29
«Совуқ чордоқларда...»	32
Кўҳинор	33

Д о с т о н

Рухлар исёни	39
------------------------	----

В-88

Воҳидов Эркин.

Шарқий қирғоқ. Шеърлар. Рассом
Ж. Умарбеков.— Т.: «Ёш гвардия», 1981.—
128 б.

Воҳидов Эркин. Восточный берег. Сти-
хи и поэма.

Ўз 2

На узбекском языке

ЭРКИН ВОҲИДОВ

Восточный берег

Стихи и поэма

Издательство «Еш гвардия»
Ташкент — 1981

Редактор Тўлқин
Рассом Ж. Умарбеков
Расмлар редактори А. Гуломов
Техн. редактор Л. Буркина
Корректор М. Ортиқова

ИБ № 820

Босмахонага берилди 26.04.81 й. Босиш-
га рухсат этилди 14.12.81 й. Р-14462.
Формати $84 \times 108^{1/32}$. 1-босма қоғозга
«Журнальная рубленая» гарнитура-
сида юқори босма усулида босилди.
Босма листи $4,0 + 0,5$ вкл. Шартли
босма листи $4,68 + 0,585$ вкл. Нашр
листи $5,197 + 0,597$ вкл. Тиражи 45000.
Буюртма № 1841. Шартнома № 68—81.
Баҳоси 70 т.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Еш гвардия» нашриёти. Тошкент,
700129. Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети
нашриётнинг Меҳнат Қизил Байроқ
орденли босмахонаси. «Правда Восто-
ка» кўчаси, 26.